

Prezes Rady Ministrów

Donald Tusk

Warszawa, dnia /elektroniczny znacznik czasu/

RM-0610-100-26

Pan Włodzimierz CZARZASTY
Marszałek Sejmu

Szanowny Panie Marszałku,

na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiam Sejmowi
projekt ustawy o ratyfikacji Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Japonią
o zabezpieczeniu społecznym, podpisanej w Tokio dnia 15 kwietnia 2026 r.

Do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych zostali
upoważnieni Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Minister Spraw
Zagranicznych.

Z poważaniem
Donald Tusk
/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

Do wiadomości:
wnioskodawca

U S T A W A

z dnia

o ratyfikacji Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Japonią o zabezpieczeniu społecznym, podpisanej w Tokio dnia 15 kwietnia 2026 r.

Art.1. Wyraża się zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ratyfikacji Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Japonią o zabezpieczeniu społecznym, podpisanej w Tokio dnia 15 kwietnia 2026 r.

Art 2. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel związania Rzeczypospolitej Polskiej Umową

Związanie Rzeczypospolitej Polskiej (dalej „Polska”) Umową o zabezpieczeniu społecznym z Japonią ma na celu spełnienie społecznych oczekiwań w tym zakresie, rozwiązanie istotnych problemów obywateli obu Umawiających się Państw wynikających z braku takiej Umowy, jak również stworzenie lepszych warunków dla rozwoju polsko-japońskiej współpracy gospodarczej.

Prawo do zabezpieczenia społecznego należy do podstawowych praw człowieka. Realizacji tego prawa służą krajowe (wewnętrzne) systemy zabezpieczenia społecznego poszczególnych państw. Jednakże nie zawsze są one w stanie zapewnić pełną ochronę ubezpieczeniową, szczególnie w odniesieniu do osób zmieniających, w czasie swej aktywności zawodowej, miejsce zatrudnienia lub zamieszkania. Dlatego też jest standardem zawieranie przez państwa dwustronnych lub wielostronnych umów międzynarodowych o zabezpieczeniu społecznym, które tworzą podstawy koordynacji systemów funkcjonujących w umawiających się państwach, zapewniając tym samym skuteczną ochronę ubezpieczeniową swym obywatelom.

Podstawy prawne dające gwarancję, że zmiana miejsca zatrudnienia lub zamieszkania nie wpłynie negatywnie na sytuację obywatela w zakresie zabezpieczenia społecznego, pozytywnie oddziałują na budowę zaufania do państwa oraz przyczyniają się do większej aktywności w zakresie poszukiwania zatrudnienia poza granicami swego państwa. Gwarancje takiej ochrony ubezpieczeniowej mają już polscy obywatele podejmujący zatrudnienie lub przemieszczający się na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Konfederacji Szwajcarskiej¹⁾, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej²⁾, a także państw, z którymi łączy Polskę dwustronne umowy o zabezpieczeniu społecznym³⁾. Jednakże gwarancji tych jest nadal pozbawionych wielu polskich

¹⁾ Podstawa prawna: rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. WE L 166 z dnia 30.04.2004 r., str. 1, z późn. zm., polskie wydanie specjalne: rozdz. 5, tom 5, str. 72, z późn. zm.) oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE L 284 z dnia 30.10.2009 r., str. 1, z późn. zm.).

²⁾ Na podstawie Umowy z dnia 24 stycznia 2020 r. o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (Dz. Urz. UE L 29 z 31.01.2020, str. 7, z późn. zm.) oraz Umowy o handlu i współpracy między Unią Europejską i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej, z jednej strony, a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, z drugiej strony (Dz. Urz. UE L 149 z 30.04.2021, str. 10).

³⁾ Obecnie Polska jest związana umowami o zabezpieczeniu społecznym z: Australią, Republiką Białorusi, państwami b. Jugosławii (Bośnia i Hercegowina, Republiką Serbii oraz Czarnogórą), Kanadą, Republiką

obywateli zamieszkałych lub podejmujących zatrudnienie poza granicami naszego państwa, w tym zamieszkałych lub zatrudnionych w Japonii.

Przeprowadzone, na potrzeby wniosku o wyrażenie zgody na negocjacje Umowy, konsultacje w sprawie zasadności zawarcia polsko-japońskiej Umowy o zabezpieczeniu społecznym potwierdziły potrzebę podjęcia działań w tym zakresie. W efekcie w dniu 21 maja 2013 r. Prezes Rady Ministrów wyraził zgodę na rozpoczęcie negocjacji polsko-japońskiej Umowy o zabezpieczeniu społecznym.

Wobec powyższego już 28 maja 2013 r. oficjalnie wystąpiono do władz Japonii z propozycją podjęcia negocjacji polsko-japońskiej Umowy o zabezpieczeniu społecznym. Niestety przez kolejne lata nie doszło do rozpoczęcia negocjacji Umowy z uwagi na stanowisko wyrażane przez Japonię, w którym wskazywano, że mimo iż Polska jest bardzo ważnym partnerem dla Japonii, to z uwagi na kalendarz prac i negocjacje prowadzone z innymi państwami pilne podjęcie negocjacji i zawarcie Umowy z Polską nie jest możliwe. Zmiana stanowiska władz Japonii nastąpiła dopiero w listopadzie 2021 r., co pozwoliło na rozpoczęcie rozmów w sprawie Umowy.

Rozważając związanie Polski Umową o zabezpieczeniu społecznym z Japonią, wzięto pod uwagę korzyści takiego rozwiązania w sferze społecznej i gospodarczej.

W pierwszym rzędzie zawarcie polsko-japońskiej Umowy o zabezpieczeniu społecznym wychodzi naprzeciw oczekiwaniom i postulatom Polonii zamieszkałej w Japonii. Przedstawiciele środowisk polonijnych zwracają uwagę, że z racji swego niekorzystnego położenia geograficznego Japonia jest krajem zagrożonym występowaniem kataklizmów i koniecznością ewakuacji ludności. W opinii Polonii zabezpieczenie interesów obywateli polskich, którzy wskutek nagłych okoliczności zostaliby zmuszeni do opuszczenia Japonii, wymaga, aby z państwem tym łączyła Polskę dwustronna umowa o zabezpieczeniu społecznym. Zwracano też uwagę na brak możliwości korzystania przy ustalaniu prawa do świadczeń długoterminowych (emerytur i rent) z zasady sumowania okresów ubezpieczenia, a także braku możliwości transferu polskich świadczeń emerytalno-rentowych do Japonii.

Trudno jest precyzyjnie określić liczbę polskich obywateli, których problem braku ochrony ubezpieczeniowej w relacjach Polska-Japonia dotyczy. Jednakże niewątpliwie istnieje grupa osób zainteresowana zawarciem polsko-japońskiej Umowy. Według informacji pochodzących

Korei, Mongolią, Republiką Macedonii, Republiką Mołdawii, Państwem Izrael, Stanami Zjednoczonymi Ameryki, Rządem kanadyjskiej prowincji Quebec, Republiką Turcji oraz Ukrainą.

z japońskiego Ministerstwa Sprawiedliwości liczba obywateli Polski (rezydentów) mieszkających na stałe w Japonii wynosi ok. 1800 osób, przy czym do tej liczby doliczyć należy także osoby z dwoma obywatelstwami. To oznacza, według szacunków polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, że łącznie w Japonii może przebywać ok. 3000 obywateli polskich, z których przynajmniej połowa może być beneficjentami umowy o zabezpieczeniu społecznym między Polską a Japonią.

Istnieje także grupa obywateli Japonii, która zamieszkuje terytorium Polski⁴⁾ i posiada okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce⁵⁾ lub obu państwach, w tym osoby zatrudnione przez polskich pracodawców⁶⁾, osoby prowadzące w Polsce działalność na własny rachunek⁷⁾ oraz osoby wykonujące w Polsce pracę na podstawie umowy zlecenia lub umowy agencyjnej.⁸⁾ Obywatele Japonii podejmujący pracę w Polsce lub prowadzący w Polsce działalność gospodarczą, lub zatrudnieni na podstawie umowy zlecenia lub umowy agencyjnej także stanowią grupę potencjalnych beneficjentów polsko-japońskiej Umowy o zabezpieczeniu społecznym.

W obszarze zabezpieczenia społecznego wejście w życie projektowanej Umowy zagwarantowałoby przynajmniej części z tych osób szereg realnych korzyści, w tym przede wszystkim:

- umożliwienie nabycia prawa do świadczeń w drodze sumowania polskich i japońskich okresów ubezpieczenia oraz

⁴⁾ Według danych Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców liczba obywateli Japonii, którzy uzyskali w Polsce pozytywną decyzję na pobyt stały, czasowy i rezydenta długoterminowego UE kształtuje się następująco: 282 osoby w 2018 r., 375 osób w 2019 r., 290 osób w 2020 r., 339 osób w 2021 r., 331 osób w 2022 r., 317 osób w 2023 r., 316 osób w 2024 r., 297 osób w 2025 r. oraz 152 osoby w 2026 r. (stan na 31 maja 2026 r.). Łącznie 2699 osób w latach 2018-2026 (do 31 maja 2026 r.). Natomiast liczba obywateli Japonii, którzy posiadają ważny dokument pobytowy (stan na 1 czerwca 2026 r.), jest następująca: pobyt czasowy: 619 osób, pobyt stały: 291 osób, pobyt rezydenta długoterminowego UE: 43 osoby, pobyt członka rodziny obywatela UE: 10 osób, pobyt stały członka rodziny obywatela UE: 3 osoby, pobyt humanitarny: 1 osoba, ochrona czasowa: 3 osoby. Razem: 970 osób.

⁵⁾ Z danych statystycznych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wynika, że liczba ubezpieczonych, którzy w zgłoszeniu do ubezpieczeń emerytalnych i rentowych podali obywatelstwo japońskie, z roku na rok rośnie. W latach 2021–2025 liczba obywateli Japonii ubezpieczonych w Polsce wynosiła (stan na 31 grudnia danego roku): 437 osób w 2021 r., 458 osób w 2022 r., 471 osób w 2023 r., 497 osób w 2024 r., 514 osób w 2025 r. W 2026 r. jest to 514 osób (stan na 30 kwietnia). Praca obywateli Japonii w Polsce często związana jest z inwestycjami japońskimi w Polsce.

⁶⁾ Liczba obywateli Japonii posiadających status pracownika w Polsce wynosiła w kolejnych latach: 311 osób w 2021 r., 321 osób w 2022 r., 334 osoby w 2023 r., 339 osób 2024 r., 341 osób w 2025 r. W 2026 r. są to 342 osoby (stan na 30 kwietnia).

⁷⁾ Liczba obywateli Japonii posiadających status osoby prowadzącej działalność na własny rachunek w Polsce wynosiła w kolejnych latach: 42 osoby w 2021 r., 39 osób w 2022 r., 42 osoby w 2023 r., 50 osób w 2024 r., 49 osób w 2025 r. W 2026 r. jest to 48 osób (stan na 30 kwietnia).

⁸⁾ Liczba obywateli Japonii zatrudnionych w Polsce na podstawie umowy zlecenia lub umowy agencyjnej wynosiła w kolejnych latach: 87 osób w 2021 r., 94 osoby w 2022 r., 96 osób w 2023 r., 108 osób w 2024 r., 126 osób w 2025 r. W 2026 r. jest to 126 osób (stan na 30 kwietnia).

- umożliwienie transferu świadczeń nabytych na podstawie ustawodawstwa Polski, w przypadku przeniesienia swojego miejsca zamieszkania na terytorium Japonii.

Związanie się polsko-japońską Umową o zabezpieczeniu społecznym może także pozytywnie wpłynąć na rozwój polsko-japońskich stosunków gospodarczych.

Japonia jest jednym z najważniejszych partnerów politycznych i gospodarczych Polski w regionie Azji i Pacyfiku. Stan relacji polsko-japońskich jest bardzo dobry, a Japonia jest dla Polski tzw. krajem *like-minded*. Stosunki polsko-japońskie są rozwijane w ramach Partnerstwa Strategicznego ustanowionego w 2015 r. na podstawie „Planu działania na rzecz implementacji partnerstwa strategicznego między Rządem RP a Rządem Japonii” (dokument przyjęty na lata 2021–2025). Plan ten zakładał podjęcie kroków mających na celu przystąpienie do konsultacji w sprawie dwustronnej umowy o zabezpieczeniu społecznym, natomiast kolejny plan, podpisany podczas wizyty Ministra Spraw Zagranicznych w Japonii, w dniu 28 lutego 2025 r., czyli „Plan działania na rzecz implementacji partnerstwa strategicznego między Rządem RP a Rządem Japonii obowiązujący na lata 2025–2029”, zakłada zawarcie dwustronnej umowy o zabezpieczeniu społecznym („conclusion of a social security agreement”). Tym samym wejście w życie Umowy stanowiłoby znaczący wkład w realizację postanowień tego Planu.

O dynamicznym rozwoju bilateralnych stosunków politycznych między Polską a Japonią świadczą liczne spotkania wysokiego szczebla, współpraca międzyresortowa i parlamentarna. Do istotnych elementów agendy rozmów dwustronnych należą: rozwój współpracy ekonomicznej, w tym ustanowionego w maju 2023 r. stałego mechanizmu dwustronnych konsultacji gospodarczych, rosnąca wymiana handlowa, inwestycje japońskie w Polsce oraz pogłębiona współpraca w sektorze energetycznym⁹⁾. Rok 2025 w kontaktach polsko-japońskich na każdej płaszczyźnie był zdominowany przez wydarzenia związane z uczestnictwem Polski w światowej wystawie EXPO 2025 w Osace.¹⁰⁾

⁹⁾ Według danych Ministerstwa Rozwoju i Technologii w ostatnich latach polsko-japońskie obroty handlowe dynamicznie rosły. W 2023 r. osiągnęły rekordową wartość ponad 7 mld USD. W tym samym czasie polski eksport na ten rynek zwiększył się o 7,5% r/r (do prawie 900 mln USD), a import o 10,6% (do 6,2 mld USD). Największymi pozycjami w polskim eksporcie do Japonii są: maszyny i urządzenia mechaniczne i elektryczne i ich części (ok. 46% udziału w 2023 r.), produkty przemysłu motoryzacyjnego, w tym m.in. pojazdy nieszynowe i ich części i akcesoria (9%), przyrządy i aparatura optyczne, pomiarowe, fotograficzne (7,3%). Z kolei struktura importu jest determinowana przez japońskie inwestycje w Polsce. ¼ dostaw z Japonii stanowią maszyny i urządzenia, w tym: pompy powietrzne lub wentylacyjne, części i akcesoria drukarek, części do silników oraz wyroby przemysłu motoryzacyjnego, m.in. samochody osobowe oraz części motoryzacyjne, w tym skrzynie biegów. Polska importuje z Japonii również gry i zabawki, m.in. konsole i urządzenia do gier wideo oraz przyrządy i aparaturę optyczną, fotograficzną, przyrządy pomiarowe. Bardzo ważną pozycję w polskim imporcie z Japonii odgrywają również chemikalia, związki metali szlachetnych i ziem rzadkich.

¹⁰⁾ W polskim pawilonie odbyło się m.in. Polsko-Japońskie Forum Eksportowe w dniu 20 maja 2025 r., a także Polsko-Japońskie Forum Inwestycyjne w dniu 30 września 2025 r. oraz Narodowy Dzień Polski na EXPO –

Warto także zaznaczyć, że Japonia jest trzecim największym pozaeuropejskim inwestorem w Polsce, czym przyczynia się do tworzenia miejsc pracy oraz zapewnia transfer technologii i *know-how*. W interesie Polski leży dalszy rozwój współpracy inwestycyjnej z Japonią. Dwustronna umowa o zabezpieczeniu społecznym może to ułatwić. Niewątpliwie zawieranie dwustronnych umów o zabezpieczeniu społecznym pozytywnie oddziałuje na wizerunek danego państwa wśród przedsiębiorców zainteresowanych prowadzeniem działalności na terytorium drugiego państwa. Umowy te często mają pośredni wpływ na wzrost zagranicznych inwestycji w danym państwie, szczególnie z uwagi na eliminowanie podwójnego opłacania składek na ubezpieczenia społeczne. Takie podwójne „oskładkowanie” zwiększa bowiem koszty działalności przedsiębiorstw i hamuje przepływ pracowników. Dlatego też, podejmując decyzję o rozpoczęciu działań na rzecz zawarcia dwustronnej umowy o zabezpieczeniu społecznym, ministerstwo każdorazowo bierze pod uwagę nie tylko względy społeczne wynikające z zawarcia takiej umowy, ale także względy gospodarcze. Umowa powinna sprzyjać zabezpieczeniu interesów polskich firm działających na rynku japońskim i japońskich firm działających w Polsce¹¹⁾.

Ponadto związanie się polsko-japońską Umową o zabezpieczeniu społecznym będzie wpisywało się w realizację „Rządowej Strategii współpracy z Polonią i Polakami za granicą na lata 2025–2030”. W strategii tej, w obszarze „Polityka powrotowa”, przewidziano m.in. zawieranie dwustronnych umów o zabezpieczeniu społecznym, które ograniczają ryzyko

1 października 2025 r. Dniem specjalnym dla Polski na Expo był również 2 lipca 2025 r. – Dzień Życzliwości w Pawilonie Polski, gdzie Polska świętowała zakończenie prezydencji w Radzie UE na Expo 2025 w Osace.

¹¹⁾ Według NBP skumulowana wartość japońskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych ulokowanych w Polsce przez firmy z Japonii wyniosła 1,6 mld USD na koniec 2023 r., co odpowiadało 0,47% łącznej wartości kapitału zagranicznego w Polsce (345,5 mld USD). W samym 2023 r. odnotowano napływ inwestycji z tego państwa do Polski o wartości 242 mln USD, dla porównania w 2022 r. odnotowano napływ BIZ (Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne) z Japonii na poziomie 143 mln USD. Japońskie inwestycje koncentrują się głównie w branżach: motoryzacyjnej i elektromobilności, elektromaszynowej, farmaceutycznej oraz spożywczej. Najwięksi japońscy inwestorzy w Polsce to m.in. Toyota, Bridgestone, NKS Europe, Takeda, Fujitsu, Hitachi Data System, Color Trading (grupa ArkRay), Mabuchi. W dniu 4 kwietnia 2023 r. miało miejsce uroczyste rozpoczęcie budowy zakładu produkcyjnego firmy Daikin w woj. łódzkim (m.in. pompy ciepła, klimatyzatory). Według danych GUS na koniec 2022 r. funkcjonowało w Polsce 80 podmiotów z udziałem kapitału z Japonii, z czego 50 stanowiły podmioty zatrudniające 10 osób i więcej. Ponadto część inwestycji japońskich w Polsce dokonywana jest za pośrednictwem filii firm japońskich w krajach Europy Zachodniej, co powoduje, że w statystykach odnotowywane są one jako inwestycje z krajów europejskich. Największa wartość inwestycji została ulokowana w woj. Mazowieckim (34,7%) oraz woj. małopolskim (21,5%) i śląskim (13,9%). Japońskie firmy działające w Polsce są beneficjentami instrumentów wsparcia dedykowanym inwestorom zagranicznym, w tym w ramach Specjalnych Stref Ekonomicznych, Polskiej Strefy Inwestycji oraz Programu wspierania inwestycji o istotnym znaczeniu dla gospodarki polskiej na lata 2011–2030. W ramach Polskiej Strefy Inwestycyjnej w latach 2018–2024 przedsiębiorstwa z Japonii uzyskiwały decyzje o wsparciu dla 11 projektów inwestycyjnych, które nadal są aktywne, na łączną deklarowaną wartość 2,081 mld PLN oraz zadeklarowały utworzenie 997 nowych miejsc pracy. Stawia to przedsiębiorców z Japonii na 13 miejscu w rankingu wartości inwestycji pod względem kraju pochodzenia dominującego kapitału w przedsiębiorstwie. Spośród wszystkich 11 inwestycji w ramach Polskiej Strefy Inwestycyjnej w latach 2018–2024, cztery inwestycje dotyczyły budowy nowego zakładu, natomiast siedem projektów to były reinwestycje.

negatywnych konsekwencji przeniesienia miejsca zamieszkania lub zatrudnienia do Polski dla sytuacji danej osoby w zakresie zabezpieczenia społecznego (podlegania ustawodawstwu właściwemu, nabywania praw do świadczeń i ich wypłaty). Polonia zamieszkała w Japonii to w dużym stopniu ludzie młodzi, wykształceni, wykonujący zawody wymagające wysokich kwalifikacji. Ich ewentualny powrót do Polski byłby z dużą korzyścią dla kraju, polskiego rynku pracy.

Uwzględniając powyższe, w opinii Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, związanie Polski podpisaną w Tokio dnia 15 kwietnia 2026 r. Umową o zabezpieczeniu społecznym z Japonią należy uznać za celowe ze względu na: spełnienie społecznych oczekiwań w tym zakresie, tj. rozwiązanie istotnych problemów obywateli Polski oraz Japonii wynikających z braku takiej Umowy, stworzenie lepszych warunków dla rozwoju polsko-japońskiej współpracy gospodarczej, jak również realizację „Rządowej Strategii współpracy z Polonią i Polakami za granicą”.

2. Wskazanie różnic między dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

Między Polską a Japonią nie ma żadnych regulacji prawnych w dziedzinie zabezpieczenia społecznego. Taki stan jest dla osób zainteresowanych szczególnie dotkliwy z uwagi na:

- brak możliwości zaliczania na prawo do świadczeń okresów ubezpieczenia przebytych na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa, co oznacza, że ustalając prawo do świadczeń oraz obliczając ich wysokość, instytucja ubezpieczeniowa każdego z państw bierze pod uwagę jedynie okresy ubezpieczenia przebyte na swoim terytorium (w swoim systemie ubezpieczenia społecznego). W efekcie osoby zainteresowane często nie mogą uzyskać prawa do świadczeń, szczególnie długoterminowych, jak emerytury i renty, ani po zastosowaniu wyłącznie polskich (lub japońskich) wewnętrznych przepisów ubezpieczeniowych, ani po zastosowaniu zasady sumowania okresów ubezpieczenia, stanowiącej standard w tego typu umowach,
- brak regulacji prawnych w zakresie transferu świadczeń osobom, które przesiedliły się z Polski do Japonii. W obowiązującym stanie prawnym świadczenia emerytalne i rentowe przysługujące z tytułu podlegania wyłącznie polskiemu systemowi ubezpieczeń społecznych, przyznane osobom zamieszkałym za granicą, są wypłacane w formie bezgotówkowej na rachunek bankowy emeryta lub rencisty w Polsce albo na jego wniosek, na wskazany przez niego rachunek bankowy w Polsce osoby przez niego upoważnionej do

odbioru, zamieszkałej w Polsce¹²⁾. Oznacza to, że osoby zamieszkałe w Japonii, które uzyskały prawo do polskich emerytur, rent z tytułu niezdolności do pracy lub rent rodzinnych, nie mogą ich otrzymywać w miejscu swego zamieszkania, gdyż polskie ustawodawstwo w takim przypadku przewiduje wypłatę tych świadczeń tylko w Polsce.

Przedstawiona Umowa stworzy podstawę prawną dla polsko-japońskiej współpracy w omawianym zakresie. Umowa odpowiada standardom międzynarodowym w dziedzinie zabezpieczenia społecznego. Została ona oparta na podstawowych zasadach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, tj.:

- zasadzie równego traktowania – zgodnie z którą osoby, do których stosują się postanowienia Umowy i które mieszkają na terytorium Umawiającego się Państwa, mają takie same prawa i obowiązki jak obywatele tego Umawiającego się Państwa w zakresie stosowania obowiązującego w nim ustawodawstwa (art. 4 ust. 1 Umowy). Dodatkowo, w odniesieniu do Polski, wprowadzono zapis jednostronny (art. 4 ust. 2 Umowy), który stanowi, że postanowienia art. 4 ust. 1 Umowy zostają rozszerzone na osoby zamieszkałe na terytorium Japonii. Celem dodania tej regulacji jest ochrona osób objętych zakresem podmiotowym Umowy w przypadku wprowadzenia przepisów różnicujących ich sytuację ze względu na obywatelstwo,
- zasadzie zachowania praw nabytych (transferu/eksportu świadczeń) – zgodnie z którą świadczenia nabyte na podstawie ustawodawstwa jednego Umawiającego się Państwa nie mogą być zmniejszane, zawieszane, uchylane ani wstrzymywane z tego powodu, że osoba do nich uprawniona ma miejsce zamieszkania na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa. Fakt zamieszkiwania w drugim państwie nie będzie miał negatywnego wpływu na prawo i wysokość wypłacanych świadczeń (art. 5 ust. 1 Umowy). Z obowiązku transferu świadczeń, po Stronie polskiej, wyłączone będą jedynie świadczenia przyznawane w szczególnym trybie oraz w drodze wyjątku (art. 5 ust. 2 Umowy)¹³⁾. Wskazano także, w art. 5 ust. 3 Umowy, że świadczenia należne na podstawie polsko-japońskiej Umowy osobom zamieszkałym w tzw. państwie trzecim (innym niż Polska lub Japonia) będą wypłacane świadczeniobiorcom zgodnie z przepisami obowiązującymi w tym zakresie w państwie zobowiązanym do ich wypłaty. To oznacza, że w odniesieniu do świadczeń wypłacanych przez polskie instytucje ubezpieczeniowe będą miały zastosowanie

¹²⁾ Zgodnie z art. 132 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1749, z późn. zm.).

¹³⁾ Dotyczy świadczeń, o których mowa w art. 82 i art. 83 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz w art. 55 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2025 r. poz. 1770, z późn. zm.).

postanowienia art. 132 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z nimi polska właściwa instytucja może transferować za granicę świadczenia tylko do państw, z którymi Polska zawarła umowę o zabezpieczeniu społecznym, nie może transferować świadczeń do państw nieobjętych umową, nawet jeśli mieszkają w nich polscy obywatele. W związku z tym, jeśli Polska ma z danym państwem dwustronną lub wielostronną umowę o zabezpieczeniu społecznym, świadczenia przyznane na podstawie polsko-japońskiej Umowy będą przekazywane do danego państwa trzeciego. Natomiast w przypadku braku stosownej umowy z państwem trzecim, świadczenia będą wypłacane na rachunek bankowy świadczeniobiorcy w Polsce lub na rachunek bankowy osoby upoważnionej przez świadczeniobiorcę i zamieszkałej w Polsce. W takim przypadku świadczeniobiorca nie utraci świadczenia, jego wypłata nie zostanie wstrzymana, lecz będzie realizowana na terytorium Polski,

- zasadzie sumowania okresów ubezpieczenia – zgodnie z którą, jeżeli to konieczne, następuje sumowanie okresów ubezpieczenia przebytych pod działaniem ustawodawstwa obu Umawiających się Państw, które w myśl ustawodawstwa danego państwa są wymagane do nabycia lub zachowania prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, a także do obliczania wymiaru tych świadczeń (art. 13 Umowy).

W myśl Umowy (art. 3) będzie ona miała zastosowanie do wszystkich osób, które podlegały lub podlegają ustawodawstwu Umawiającego się Państwa oraz członków rodzin i innych osób, które wywodzą swoje prawa od osób, które podlegały lub podlegają ustawodawstwu Umawiającego się Państwa. Oznacza to, że Umowa nie będzie miała charakteru umowy obywatelskiej, tj. uzyskanie prawa do świadczeń nie będzie uzależnione od posiadania obywatelstwa Polski lub obywatelstwa Japonii, lecz od podlegania ustawodawstwu jednego lub obu Umawiających się Państw.

Zakresem przedmiotowym Umowy (art. 2), po Stronie polskiej, zostały objęte takie świadczenia, jak: emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy, renty rodzinne, jednorazowe odszkodowania oraz renty z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz zasiłki pogrzebowe, należne z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych oraz z systemu ubezpieczenia społecznego rolników. Umowa będzie miała również zastosowanie do ustawodawstwa dotyczącego obowiązkowego ubezpieczenia.

Zakres przedmiotowy Umowy po Stronie japońskiej obejmuje przewidziane ustawodawstwem japońskim emerytury, renty rodzinne oraz renty z tytułu trwałej niezdolności do pracy należne

z Narodowego Systemu Emerytalno-Rentowego¹⁴⁾ oraz systemu Pracowniczych Ubezpieczeń Emerytalno-Rentowych¹⁵⁾. Zakres przedmiotowy Umowy po Stronie japońskiej nie obejmuje zasiłków pogrzebowych¹⁶⁾ oraz świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.¹⁷⁾

Po Stronie japońskiej Umowa nie obejmuje także świadczeń, które są wypłacane w całości lub głównie ze środków budżetowych na zasadzie przejściowej lub uzupełniającej świadczenia opieki społecznej (art. 1 ust. 1 pkt a Umowy). Do świadczeń tych należą:

- emerytura należna na podstawie „starej” narodowej ustawy emerytalnej. Emerytura ta jest wypłacana od ukończenia wieku 70 lat tym osobom, które ukończyły 50 lat w dniu 1 kwietnia 1961 r.,
- podstawowa renta inwalidzka przekształcona z renty inwalidzkiej na mocy „starej” narodowej ustawy emerytalnej. Renta ta jest wypłacana osobom, których data pierwszego badania lekarskiego przypadała przed dniem 1 kwietnia 1961 r.,
- podstawowa emerytura z tytułu niepełnosprawności należna na mocy obowiązującej ustawy o emeryturach i rentach dla osób, których data pierwszego badania lekarskiego przypada przed ukończeniem 20. roku życia.

Narodowy System Emerytalno-Rentowy Japonii został ustanowiony 1 kwietnia 1961 r. Osoby, które w tym czasie były już w podeszłym wieku lub były niepełnosprawne, nie mogły spełnić

¹⁴⁾ System obejmuje wszystkie osoby zamieszkałe w Japonii w wieku między 20 a 60 rokiem życia. W Japonii istnieje obowiązek meldunkowy. Każda osoba zameldowana w Japonii jest traktowana jako osoba zamieszkała w tym kraju. Przy pobytach na okres poniżej 3 miesięcy nie ma obowiązku meldunkowego.

¹⁵⁾ System obejmuje wszystkie osoby na stałe zatrudnione w przedsiębiorstwie działającym w Japonii. Nie ma znaczenia forma zatrudnienia, lecz liczba godzin pracy w tygodniu. Pełny etat to 40 godzin pracy tygodniowo. Praca musi być wykonywana w wymiarze co najmniej $\frac{3}{4}$ pełnego etatu, aby pracownik podlegał obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu.

¹⁶⁾ W Japonii zasiłki pogrzebowe objęte są systemem świadczeń zdrowotnych, który nie wchodzi w zakres przedmiotowy Umowy. Dlatego zasiłki pogrzebowe nie zostały wymienione w art. 2 ust. 1 pkt a Umowy. Po Stronie japońskiej będą one przyznawane zgodnie z japońskim ustawodawstwem wewnętrznym w zakresie ubezpieczenia zdrowotnego. To oznacza, że w kontekście postanowień Umowy nie można mówić o zbiegu prawa do zasiłku pogrzebowego z japońskiego i polskiego systemu ubezpieczenia społecznego. Tym samym nie zachodzi potrzeba wskazywania, która właściwa instytucja, polska czy japońska, jest zobowiązana do jego wypłaty. Dlatego też zrezygnowano z zamieszczania w Umowie postanowień regulujących prawo do zasiłku pogrzebowego. Natomiast, po Stronie polskiej wymieniono zasiłek pogrzebowy w zakresie przedmiotowym Umowy (art. 2 ust. 1 pkt b Umowy), aby zapewnić jasność w kwestii obowiązku jego transferu do Japonii. W przypadku zgonu emeryta lub rencisty rodzina może uzyskać jednorazowo płatne świadczenie, o ile osoba zmarła opłacała składki ubezpieczeniowe do Narodowego Systemu Emerytalnego przez co najmniej 3 lata i przed zgonem nie zostało jej wypłacone ani jedno świadczenie. Ten rodzaj wypłaty ryczałtowej nie jest jednak traktowany przez przepisy japońskie jako zasiłek pogrzebowy.

¹⁷⁾ W japońskim systemie ubezpieczenia społecznego obowiązkowemu ubezpieczeniu z tytułu ryzyka wypadku przy pracy i choroby zawodowej podlega każde przedsiębiorstwo zatrudniające pracowników i działające na terytorium Japonii. Składki na to ubezpieczenie płaci przedsiębiorstwo/pracodawca. Pracownicy, jako osoby indywidualne, nie są objęci tym ubezpieczeniem. W systemie nie są ewidencjonowani indywidualni pracownicy. Dlatego też, w opinii Japonii, po Stronie japońskiej nie jest możliwe objęcie tych świadczeń zakresem przedmiotowym Umowy.

warunków uprawniających ich do świadczeń z nowego systemu emerytalno-rentowego (emerytury lub renty składkowej). Dlatego osoby te otrzymują wymienione powyżej emerytury lub renty, finansowane z budżetu państwa. Są to świadczenia zależne od sytuacji ekonomicznej danej osoby. Świadczenia te nie są objęte zakresem przedmiotowym żadnej zawartej przez Japonię umowy o zabezpieczeniu społecznym.

Zgodnie ze stanowiskiem Ministra Zdrowia zakresem przedmiotowym Umowy nie zostały objęte rzeczowe świadczenia zdrowotne¹⁸⁾, przy czym Strona japońska, w trakcie negocjacji, także nie była zainteresowana rozszerzeniem zakresu przedmiotowego Umowy o świadczenia zdrowotne.

W częściach odnoszących się bezpośrednio do poszczególnych dziedzin zabezpieczenia społecznego, objętych zakresem przedmiotowym Umowy, zawiera ona regulacje dotyczące:

1) ustawodawstwa właściwego (art. 6–12 Umowy)

Umowa zakłada, że osoby objęte jej zakresem podmiotowym będą podlegać, w odniesieniu do danego zatrudnienia, przepisom ubezpieczeniowym wyłącznie jednego państwa, przy czym Umowa określa ustawodawstwo, którego Umawiającego się Państwa jest w danym przypadku właściwe. Jako zasadę podstawową przyjęto obowiązywanie ustawodawstwa państwa miejsca wykonywania pracy (*lex loci laboris*). Zgodnie z tą zasadą, w art. 6 Umowy, wskazano obowiązywanie, w odniesieniu do danego zatrudnienia lub pracy na własny rachunek, ustawodawstwa państwa miejsca zatrudnienia lub wykonywania działalności. Oznacza to, że osoba zatrudniona na terytorium jednego z Umawiających się Państw podlega, w odniesieniu do tego zatrudnienia, ustawodawstwu tylko tego Umawiającego się Państwa (art. 6 pkt a Umowy). Analogicznie, osoba pracująca na własny rachunek na terytorium jednego z Umawiających się Państw, w odniesieniu do prowadzonej działalności, podlega ustawodawstwu tego Państwa, na terytorium którego działalność jest wykonywana (art. 6 pkt b Umowy)¹⁹⁾.

¹⁸⁾ Stanowisko Ministra Zdrowia z dnia 10 lutego 2012 r. (pismo znak: MZ-UZ-AK-073-26586-1/ET/12).

¹⁹⁾ Dotyczy osób samozatrudnionych (prowadzących działalność na własny rachunek), których działalność może odbywać się w ramach różnych form aktywności zawodowej. Kryterium stosowanym w celu odróżnienia osób samozatrudnionych od pracowników jest prowadzenie działalności gospodarczej na własny rachunek, bez elementu podporządkowania pracodawcy. W Polsce pojęcie to obejmuje m.in. osoby, które samodzielnie prowadzą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych, osoby, które wykonują działalność twórczą i artystyczną, osoby, które wykonują wolny zawód na podstawie przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, rolników.

Artykuł 7 Umowy przewiduje pewne wyjątki od art. 6 Umowy. Dotyczą one pracowników wysłanych (delegowanych) do wykonywania pracy na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa oraz osób tymczasowo wykonujących działalność na własny rachunek na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa (tzw. samodelegowanie osoby prowadzącej działalność na własny rachunek).

W art. 7 ust. 1 Umowy przyjęto, że pracownik, który jest objęty ustawodawstwem Umawiającego się Państwa i zatrudniony na terytorium tego Umawiającego się Państwa przez pracodawcę znajdującego się na tym terytorium, wysłany (delegowany) przez tego pracodawcę z tego terytorium lub z terytorium państwa trzeciego do pracy na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa oraz który:

- nie zawiera umowy o pracę na terytorium tego drugiego Umawiającego się Państwa lub
- zawiera umowę o pracę z pracodawcą znajdującym się na terytorium tego drugiego Umawiającego się Państwa, ale pozostaje pod kierownictwem pracodawcy znajdującego się na terytorium pierwszego Umawiającego się Państwa,

podlega jedynie ustawodawstwu pierwszego Umawiającego się Państwa w odniesieniu do tego zatrudnienia, do upływu okresu 5 lat od daty rozpoczęcia wysłania (oddelegowania) tego pracownika, tak jakby pracownik ten wykonywał pracę na terytorium pierwszego Umawiającego się Państwa. Jednocześnie w art. 7 ust. 2 Umowy przewidziano możliwość przedłużenia okresu wysłania (delegowania) na dalszy okres, który nie przekracza 3 lat.

Analogiczne rozwiązanie przyjęto także w odniesieniu do osób prowadzących działalność na własny rachunek. W art. 7 ust. 3 i 4 Umowy przewidziano rozwiązanie, zgodnie z którym, osoba, która zwykle wykonuje działalność na własny rachunek na terytorium Umawiającego się Państwa i tymczasowo przenosi tę działalność na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa, podlega ustawodawstwu tylko pierwszego Umawiającego się Państwa do upływu okresu 5 lat od rozpoczęcia wykonywania działalności na własny rachunek na terytorium tego drugiego Umawiającego się Państwa. Jeżeli okres wykonywania działalności na własny rachunek trwa dłużej niż 5 lat, istnieje możliwość przedłużenia wykonywania tej działalności na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa na okres nieprzekraczający 3 lat.

Powyższe oznacza, że pracownik, który zostanie wysłany przez swego pracodawcę (np. pracodawcę polskiego) do pracy na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa (do Japonii), w celu wykonywania pracy na rzecz swego polskiego pracodawcy, bądź osoba prowadząca działalność na własny rachunek w Polsce, która tymczasowo będzie ją wykonywać

na terytorium Japonii, nadal będzie podlegać ustawodawstwu pierwszego Umawiającego się Państwa, czyli ustawodawstwu polskiemu. Artykuł 7 Umowy pozwala więc na pozostawienie pracownika lub osoby prowadzącej działalność na własny rachunek w systemie ubezpieczenia społecznego dotychczas mającym do pracownika lub osoby prowadzącej działalność na własny rachunek zastosowanie, bez konieczności jego zmiany na czas wysłania (delegowania) lub przeniesienia działalności. Ta regulacja będzie działała także w odniesieniu do pracowników Japonii wysłanych (delegowanych) do pracy do Polski lub przenoszących tymczasowo swoją działalność z Japonii do Polski.

Możliwość zachowania przynależności pracownika delegowanego lub osoby prowadzącej działalność na własny rachunek do systemu ubezpieczeń społecznych „państwa macierzystego” ma na celu przede wszystkim unikanie ewentualnych komplikacji natury administracyjnej, jakie mogą wynikać zarówno dla pracodawców, jak i instytucji ubezpieczeniowych, z częstych zmian w podleganiu pracowników i osób prowadzących działalność na własny rachunek systemom ubezpieczeń społecznych. Rozwiązanie to ma także sprzyjać rozwojowi wzajemnej współpracy gospodarczej, szczególnie ułatwić podejmowanie decyzji o realizacji nowych inwestycji na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa.

Umowa przewiduje także inne wyjątki od stosowania zasady *lex loci laboris*. Dotyczą one: osób, które pracują na pokładzie statku powietrznego lub morskiego, członków misji dyplomatycznych, stanowisk konsularnych i urzędników służby cywilnej, i osób z nimi zrównanych. W odniesieniu do:

- osób, które pracują na pokładzie statku powietrznego w ruchu międzynarodowym²⁰⁾ i podlegałyby ustawodawstwu obu Umawiających się Państw, Umowa przewiduje obowiązywanie zasady podlegania ustawodawstwu tego Umawiającego się Państwa, na którego terytorium znajduje się pracodawca,
- osób, które pracują na pokładzie statku morskiego pływającego pod banderą Umawiającego się Państwa Umowa przewiduje obowiązywanie zasady podlegania ustawodawstwu tego Umawiającego się Państwa, na którego terytorium znajduje się pracodawca – w odniesieniu do pracowników oraz ustawodawstwu tego Umawiającego się Państwa, na którego

²⁰⁾ W Japonii, tak jak w Polsce, nie ma odrębnego systemu ubezpieczeń społecznych dla pracowników linii lotniczych. Pracownicy linii lotniczych w zakresie podlegania japońskim ubezpieczeniom społecznym są traktowani tak jak wszystkie inne osoby posiadające status pracownika w Japonii.

terytorium osoba zamieszkuje – w odniesieniu do osób prowadzących działalność na własny rachunek,²¹⁾

- członków personelu misji dyplomatycznych oraz urzędów konsularnych, Umowa potwierdza obowiązywanie postanowień Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z dnia 18 kwietnia 1961 r.²²⁾ oraz Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z dnia 24 kwietnia 1963 r.,²³⁾
- urzędników służby cywilnej i osób z nimi zrównanych²⁴⁾, Umowa przewiduje podleganie ustawodawstwu tego Umawiającego się Państwa, którego administracja ich wysłała (delegowała).

Powyższe wyjątki wynikają z charakteru lub specyfiki wykonywanej pracy (zawodu) i powszechnie występują w dwustronnych umowach o zabezpieczeniu społecznym.

W Umowie przewidziano także możliwość ustalania, przez władze właściwe, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe obu Umawiających się Państw, wyjątków od postanowień przewidzianych w art. 6–8 Umowy oraz w art. 9 ust. 2 Umowy (wyłączono regulację dotyczącą członków personelu misji dyplomatycznych oraz urzędów konsularnych²⁵⁾), w interesie określonych osób lub kategorii osób, o ile osoby te lub kategorie osób podlegają ustawodawstwu jednego z Umawiających się Państw oraz zgadzają się na podleganie wyłącznie ustawodawstwu tego Umawiającego się Państwa (art. 10 Umowy).

Ponadto w części II Umowy dotyczącej stosowanego ustawodawstwa uwzględniono także regulację odnoszącą się do współmałżonka oraz dzieci osoby, która została wysłana (delegowana) z Polski do wykonywania pracy w Japonii (art. 11 Umowy). Jako pracownik wysłany (delegowany) dana osoba podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu w Polsce. Zgodnie z ustawodawstwem Japonii współmałżonek pracownika wysłanego oraz jego dzieci, z tytułu zamieszkiwania na terytorium Japonii wraz z pracownikiem wysłanym (delegowanym) z Polski, miałyby obowiązek opłacania składek ubezpieczeniowych do

²¹⁾ W Japonii osoby pracujące na statkach podlegają ubezpieczeniu społecznemu według kryterium siedziby pracodawcy. Umowa międzynarodowa w Japonii nie ma mocy nadrzędnej nad ustawą. Stąd też nie jest możliwe zastosowanie, często obowiązującego w odniesieniu do osób pracujących na statkach, kryterium ustawodawstwa państwa bandery.

²²⁾ Dz. U. z 1965 r. poz. 232.

²³⁾ Dz. U. z 1982 r. poz. 98.

²⁴⁾ W Japonii do grupy urzędników służby cywilnej i osób z nimi zrównanych zalicza się m.in. pracowników instytucji państwowych, pracowników władz lokalnych, pracowników: policji, sądów, uniwersytetów, uczelni naukowych.

²⁵⁾ Zgodnie ze stanowiskiem polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych z dnia 12 października 2023 r. (znak: DPT.2702.2.2020/23), które zostało wyrażone w odpowiedzi na pismo Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 września 2023 r. (znak: DSZ-I.433.4.2023.GS), w sprawie zapisów Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Chile o zabezpieczeniu społecznym.

japońskiego Narodowego Systemu Emerytalnego, nawet jeżeli nie wykonywaliby żadnej pracy w Japonii. Postanowienia art. 11 ust. 1 Umowy zwalniają współmałżonka oraz dzieci z obowiązku opłacania składek do japońskiego Narodowego Systemu Emerytalnego. Jednocześnie postanowienia art. 11 ust. 2 Umowy umożliwiają przystąpienie do tego systemu i opłacanie składek, jeżeli współmałżonek lub dzieci osoby wysłanej (delegowanej) zawnioskują o objęcie takim ubezpieczeniem, czyli będą chciały dobrowolnie przystąpić do japońskiego Narodowego Systemu Emerytalnego.

Dodatkowo, w art. 12 Umowy, jednoznacznie wskazano, że postanowienia art. 6–8, art. 9 ust. 2 oraz art. 11 Umowy mają zastosowanie wyłącznie do systemu obowiązkowego ubezpieczenia społecznego, zgodnie z ustawodawstwem każdego Umawiającego się Państwa.

2) świadczeń emerytalno-rentowych (art. 13–20 Umowy)

W odniesieniu do świadczeń emerytalnych i rentowych wprowadzono zasadę sumowania okresów ubezpieczenia (art. 13 Umowy). Zgodnie z nią, jeżeli ustawodawstwo Umawiającego się Państwa wymaga pewnych okresów ubezpieczenia zgodnie z ustawodawstwem tego Państwa, w celu ustalenia prawa do świadczeń, a dana osoba nie posiada wystarczających okresów ubezpieczenia, aby spełnić ten wymóg, instytucja właściwa tego Umawiającego się Państwa uwzględnia okresy przebyte zgodnie z ustawodawstwem drugiego Umawiającego się Państwa, o ile nie pokrywają się one z okresami ubezpieczenia przebytymi na podstawie ustawodawstwa pierwszego Umawiającego się Państwa.

Powyższe oznacza, że jeżeli nabycie prawa do emerytury lub renty jest zależne od przebycia (posiadania) określonego okresu ubezpieczenia, instytucja ubezpieczeniowa uwzględnia, jeżeli to konieczne, także okresy ubezpieczenia przebyte zgodnie z ustawodawstwem drugiego Umawiającego się Państwa tak, jakby zostały przebyte zgodnie z jej ustawodawstwem, pod warunkiem że okresy te się nie pokrywają.

Zasada sumowania okresów ubezpieczenia ma na celu ułatwienie spełnienia warunków do nabycia prawa do emerytury lub renty, określonych ustawodawstwem Umawiającego się Państwa.

W odniesieniu do Japonii zasada ta będzie miała zastosowanie do ustalania prawa do takich świadczeń jak: podstawowa emerytura, podstawowa renta z tytułu niezdolności do pracy oraz podstawowa renta rodzinna przyznawane z Narodowego Systemu Emerytalno-Rentowego oraz emerytura pracownicza, pracownicza renta z tytułu niezdolności do pracy, dodatek z tytułu

niezdolności do pracy oraz pracownicza renta rodzinna należne z systemu Pracowniczych Ubezpieczeń Emerytalno-Rentowych²⁶⁾.

W odniesieniu do Polski zasada sumowania okresów będzie stosowana do: emerytur z tzw. „starego” systemu emerytalnego, emerytur pomostowych, rent z tytułu niezdolności do pracy, rent rodzinnych oraz rent szkoleniowych, należnych z powszechnego ubezpieczenia społecznego, a także do: emerytur, rent z tytułu niezdolności do pracy, rent rodzinnych oraz rent rolniczych szkoleniowych należnych z systemu ubezpieczenia społecznego rolników. W odniesieniu do Polski zasada sumowania znajdzie zastosowanie także przy ustalaniu minimalnej kwoty emerytury lub renty²⁷⁾.

Zasada sumowania okresów ubezpieczenia jest zasadą wspólną, odnoszącą się do obu Umawiających się Państw. Natomiast, kolejne regulacje dotyczące ustalania prawa do świadczeń emerytalno-rentowych, wobec znaczących różnic systemowych, zostały wskazane w podziale na te odnoszące się do Japonii (art. 14–16 Umowy) oraz te odnoszące się do Polski (art. 17–20 Umowy).

a) postanowienia dotyczące Japonii (art. 14–16 Umowy)

W odniesieniu do Japonii, w art. 14 ust. 1 i 2 Umowy, wskazano postanowienia szczególne dotyczące sumowania okresów ubezpieczenia.

W myśl art. 14 ust. 1 Umowy instytucje japońskie, w celu przyznania prawa do japońskich świadczeń, nie będą sumować okresów ubezpieczenia przebytych w państwach trzecich, nawet jeżeli z danym państwem łączy Japonię umowa o zabezpieczeniu społecznym. Taką możliwość wyklucza japońskie ustawodawstwo wewnętrzne.

Zgodnie z art. 14 ust. 2 Umowy zasada sumowania okresów, o której mowa w art. 13 Umowy, nie ma zastosowania do płatności ryczałtowych wypłacanych z japońskiego systemu emerytalno-rentowego, a należnych z tytułu śmierci oraz z tytułu wycofania się z systemu ubezpieczenia społecznego. To oznacza, że do ustalenia prawa do świadczeń należnych z tytułu śmierci lub świadczeń ryczałtowych wypłaconych z tytułu dobrowolnego wystąpienia z japońskiego systemu ubezpieczeniowego nie będzie stosowana zasada sumowania okresów²⁸⁾.

²⁶⁾ W systemie japońskim minimalny okres opłacania składek w celu nabycia prawa do emerytury to 10 lat. Okres maksymalny, który uprawnia do tzw. pełnej emerytury to 40 lat.

²⁷⁾ Zgodnie z art. 85 ust. 5 i art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

²⁸⁾ Przykładowo: 1/ Pracownicy zagraniczni zamieszkali tymczasowo w Japonii przez krótki okres czasu, ale co najmniej 6 miesięcy, mogą wystąpić o zwrot składek ubezpieczeniowych zapłaconych do japońskiego systemu. Maksymalny okres, za jaki może być dokonany zwrot składek to 5 lat. 2/ Osoby urodzone po 1 kwietnia 1941 r.

Jak wyjaśniła Strona japońska w trakcie negocjacji Umowy, te wypłaty ryczałtowe podlegają transferowi poza granice Japonii, czyli obywatele Polscy nawet po powrocie do kraju będą mogli wystąpić o zwrot składek zapłaconych do japońskiego systemu i uzyskać jednorazową ryczałtową płatność na konto bankowe w Polsce. Jednocześnie Strona japońska wyjaśniła, że dokonanie wypłaty ryczałtowej oznacza, że dla potrzeb zastosowania przez instytucję polską zasady sumowania okresów ubezpieczenia, japońskie okresy, za które wypłacono jednorazowo świadczenie ryczałtowe, nie będą wykazywane, będą to okresy „0”.

W art. 14 ust. 3 Umowy zostały określone postanowienia dotyczące stosowania art. 13 Umowy, tj. sumowania na prawo do japońskich świadczeń okresów ubezpieczenia przebytych zgodnie z polskim ustawodawstwem. I tak:

- okresy ubezpieczenia przebyte zgodnie z polskim ustawodawstwem będą uwzględniane jako okresy ubezpieczenia przebyte w ramach japońskiego Pracowniczego Ubezpieczenia Emerytalno-Rentowego oraz jako odpowiadające im okresy ubezpieczenia w ramach Narodowego Systemu Emerytalno-Rentowego,
- pewne, wskazane w tej regulacji, okresy ubezpieczenia przebyte zgodnie z polskim ustawodawstwem będą uwzględniane jako okresy równoważnej pracy w ramach Pracowniczego Ubezpieczenia Emerytalno-Rentowego. Do okresów tych zalicza się: okres, w którym dana osoba wykonuje stałą pracę pod ziemią w kopalni oraz okres, w którym dana osoba pracuje jako pracownik na pokładzie statku morskiego. W efekcie praca w kopalni pod ziemią oraz praca na pokładzie statku morskiego, które były wykonywane podczas podlegania polskiemu ustawodawstwu, będzie traktowana tak, jak gdyby była wykonywana w Japonii. Jest to możliwość sumowania okresów przebytych w specjalnym zawodzie lub zatrudnieniu, jeżeli jest to niezbędne do nabycia prawa do japońskiego świadczenia emerytalnego lub rentowego²⁹⁾.

Artykuł 14 ust. 4 Umowy to wyjątek od stosowania art. 4 Umowy (równe traktowanie). Wyjątek ten dotyczy uwzględniania do nabycia prawa do japońskich świadczeń tzw. okresów uzupełniających, zaliczanych obywatelom Japonii za okresy zamieszkania przebyte poza terytorium Japonii. Okresy uzupełniające są brane pod uwagę jedynie przy ustalaniu prawa do japońskich świadczeń, w celu spełnienia warunku posiadania 10 lat ubezpieczenia. Okresy

mogą wystąpić o jednorazową wypłatę składek, związaną z wystąpieniem z japońskiego systemu ubezpieczenia pracowniczego.

²⁹⁾ Osoby pracujące w kopalniach oraz na statkach przed marcem 1991 r. mają zwiększone okresy ubezpieczenia (4/3 lub 6/5 okresu ubezpieczenia). Jeżeli są ubezpieczeni dłużej niż 15 lat i urodzeni przed 1 kwietnia 1954 r. mogą nabyć prawo do emerytury przed ukończeniem 60 roku życia.

uzupełniające nie są uwzględniane do obliczania wysokości świadczeń. Mogą być one zaliczone wyłącznie obywatelom Japonii. Regulacja zawarta w art. 14 ust. 4 Umowy ma na celu ograniczenie ewentualnych skutków zastosowania do obywateli Polski japońskich postanowień dotyczących zaliczania okresów uzupełniających w oparciu o postanowienia art. 4 Umowy. W rezultacie okresy traktowane zgodnie z ustawodawstwem japońskim jako tzw. okresy uzupełniające, nie będą mogły być zaliczane obywatelom polskim (np. obywatelom polskim zamieszkałym w Japonii, którzy wcześniej mieszkali poza terytorium Japonii, np. w Polsce).

W art. 15 Umowy wskazano postanowienia szczególne dotyczące świadczeń z tytułu niepełnosprawności i rent rodzinnych. Te postanowienia szczególne dotyczą trzech istotnych kwestii, a mianowicie:

- daty pierwszego badania lekarskiego – zgodnie z art. 15 ust. 1 Umowy, jeżeli japońskie ustawodawstwo wymaga, dla celów ustalenia prawa do świadczeń z tytułu niepełnosprawności lub rent rodzinnych, aby data pierwszego badania lekarskiego lub zgonu mieściła się w pewnych okresach ubezpieczenia, wymóg ten będzie uważany za spełniony dla celów ustalenia prawa do tych świadczeń także, jeżeli ta data będzie się mieścić w okresach ubezpieczenia przebytych zgodnie z polskim ustawodawstwem,
- zdarzenia ubezpieczeniowego – zgodnie z art. 15 ust. 2 Umowy, jeżeli prawo do świadczeń z tytułu niepełnosprawności lub rent rodzinnych z Narodowego Systemu Emerytalno-Rentowego jest ustalane bez stosowania postanowień art. 15 Umowy, to artykuł ten nie ma zastosowania do celów ustalania prawa do świadczeń z tytułu niepełnosprawności lub rent rodzinnych, na podstawie tego samego zdarzenia ubezpieczeniowego, objętego ubezpieczeniem w ramach Pracowniczego Ubezpieczenia Emerytalno-Rentowego,
- wyłączenia zasady transferu świadczeń w odniesieniu do osób, co do których, zgodnie z ustawodawstwem Japonii, wymagane jest, aby miały ukończone 60 lat, ale nie ukończone 65 lat w dniu pierwszego badania lekarskiego lub zgonu i zamieszkiwały na terytorium Japonii, w celu nabycia prawa do podstawowej renty inwalidzkiej lub podstawowej renty rodzinnej (art. 15 ust. 3 Umowy).

W art. 16 Umowy wskazano sposób obliczania wysokości świadczeń japońskich. Świadczenia, do których prawo będzie ustalane z zastosowaniem art. 13 Umowy (zasady sumowania okresów) lub art. 15 ust. 1 Umowy (zrównanie daty pierwszego badania lekarskiego), będą obliczane zgodnie z japońskim ustawodawstwem obowiązującym w zakresie obliczania

wysokości świadczeń, z zastrzeżeniem postanowień wyszczególnionych w art. 16 ust. 2–4 Umowy. Zastrzeżenia te dotyczą:

- podstawowej renty inwalidzkiej i innych świadczeń, których wysokość jest kwotą stałą przyznawaną niezależnie od okresu ubezpieczenia – jeżeli spełnione są warunki do uzyskania tych świadczeń na podstawie postanowień art. 13 Umowy lub art. 15 ust. 1 Umowy, przyznaną kwotę świadczenia będzie się obliczać według proporcji sumy okresów składkowych i okresów zwolnionych od opłacania składek zgodnie z japońskim systemem emerytalno-rentowym, z którego świadczenia te będą wypłacane, do sumy tych okresów składkowych i okresów zwolnionych od opłacania składek oraz okresów podlegania ubezpieczeniu zgodnie z ustawodawstwem polskim,
- świadczeń z tytułu niepełnosprawności i rent rodzinnych należnych z Pracowniczego Ubezpieczenia Emerytalno-Rentowego, o ile kwota świadczeń, które mają zostać przyznane, jest obliczana na podstawie szczególnego okresu³⁰⁾ określonego przez ustawodawstwo Japonii, w sytuacji gdy okresy ubezpieczenia przebyte zgodnie z Pracowniczym Ubezpieczeniem Emerytalno-Rentowym są krótsze niż ten szczególny okres – jeżeli warunki otrzymania takich świadczeń są spełnione na podstawie postanowień art. 13 Umowy lub art. 15 ust. 1 Umowy, przyznaną kwotę będzie się obliczać według proporcji okresów podlegania Pracowniczemu Ubezpieczeniu Emerytalno-Rentowemu do sumy okresów podlegania Pracowniczemu Ubezpieczeniu Emerytalno-Rentowemu i okresów podlegania ustawodawstwu polskiemu, przy czym, jeżeli suma okresów ubezpieczenia przekroczy ten szczególny okres (300 miesięcy), suma okresów ubezpieczenia będzie uznawana za równą temu szczególnemu okresowi (300 miesiącom),
- dodatkowej emerytury dla małżonków, która jest uwzględniona w Emeryturze Pracowniczej, oraz wszelkich innych świadczeń, które mogą zostać przyznane w formie zryczałtowanej kwoty³¹⁾, w przypadkach gdy okresy podlegania Pracowniczemu Ubezpieczeniu Emerytalno-rentowemu są równe lub przekraczają szczególny okres ustalony przez ustawodawstwo Japonii³²⁾ – jeżeli wymogi dotyczące otrzymywania takich świadczeń będą spełnione na mocy art. 13 Umowy, przyznaną kwotę będzie się obliczać według

³⁰⁾ Ten szczególny okres to 300 miesięcy. Jeżeli okres ubezpieczenia w Japonii wynosi ponad 300 miesięcy, wówczas nie będą brane pod uwagę okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce. Jeżeli suma okresów ubezpieczenia japońskich i polskich przekroczy 300 miesięcy, suma tych okresów ubezpieczenia będzie uznawana za równą 300 miesiącom.

³¹⁾ Na czas negocjacji projektu Umowy kwota ryczałtowa wynosiła 223 800 jenów.

³²⁾ Ten szczególny okres to 240 miesięcy.

proporcji okresów ubezpieczenia podlegania Pracowniczemu Ubezpieczeniu Emerytalno-Rentowemu do tego szczególnego okresu.

b) postanowienia dotyczące Polski (art. 17–20 Umowy)

W odniesieniu do Polski przyjęto, że do świadczeń emerytalno-rentowych będzie stosowana zasada równego traktowania faktów i zdarzeń (art. 17 Umowy). Oznacza to, że fakty (np. zatrudnienie, pobieranie świadczenia, osiąganie dochodu, praca na własny rachunek) i zdarzenia (np. wypadek, śmierć), które zaistniały na terytorium Japonii, a które mają wpływ na nabycie, zawieszenie lub wysokość emerytury lub renty, będą uwzględniane tak jakby zaistniały na terytorium Polski. Zasada ta nie będzie stosowana do ustalania świadczeń zgodnie z ustawodawstwem japońskim, z uwagi na to, że japońskie właściwe instytucje nie mają możliwości stosowania zasady zrównania faktów i zdarzeń zgodnie z japońskim ustawodawstwem wewnętrznym. Dlatego też art. 17 Umowy jest postanowieniem jednostronnym i będzie stosowany wyłącznie przez polskie właściwe instytucje. Artykuł ten nie nakłada żadnych obowiązków informacyjnych na instytucje japońskie odpowiedzialne za realizację Umowy. Japońskie właściwe instytucje nie będą zobowiązane do podejmowania działań związanych ze stosowaniem tej zasady. Będzie ona realizowana przez polskie właściwe instytucje na podstawie dokumentów i zaświadczeń przedkładanych przez osoby zainteresowane, a w razie ich braku, na podstawie składanych oświadczeń potwierdzających dany fakt lub zdarzenie.

Osobie, która spełni warunki do nabycia emerytury lub renty określone polskim ustawodawstwem, prawo do świadczenia zostanie przyznane wyłącznie za okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce, tj. bez stosowania zasady sumowania okresów ubezpieczenia (art. 19 Umowy). Jeżeli jednak, w celu uzyskania prawa do emerytury lub renty, okres ubezpieczenia przebyty na podstawie polskiego ustawodawstwa nie będzie wystarczający, wówczas możliwe będzie zsumowanie polskich oraz japońskich okresów ubezpieczenia, w celu przyznania prawa do świadczenia. W takim przypadku prawo do emerytury lub renty zostanie ustalone z zastosowaniem zasady „*pro rata temporis*” (proporcji okresów). To oznacza, że polska instytucja ubezpieczeniowa ustali świadczenie na podstawie sumy okresów ubezpieczenia przebytych w obydwu państwach i będzie je wypłacać w wysokości odpowiadającej stosunkowi własnych okresów ubezpieczenia do ich sumy uzyskanej w Polsce i Japonii (tzw. świadczenia częściowe/proporcjonalne/zależne). Koszt tak ustalanych świadczeń będzie obciążał polską instytucję ubezpieczeniową wyłącznie za okresy ubezpieczenia przebyte zgodnie z polskim ustawodawstwem.

Powyższe oznacza, że:

- w przypadkach gdy okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce będą wystarczające do ustalenia prawa do emerytury lub renty w myśl polskich przepisów, ubezpieczony otrzyma polskie świadczenie wyliczone tylko na podstawie okresów ubezpieczenia przebytych w Polsce (tzw. świadczenia niezależne/pełne – ustalone bez stosowania zasady sumowania okresów ubezpieczenia) – art. 19 Umowy,
- w przypadkach gdy okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce nie będą wystarczające do ustalenia prawa do polskiej emerytury lub renty, polska instytucja ustali prawo do świadczenia na podstawie sumy okresów ubezpieczenia przebytych w Polsce oraz Japonii i będzie je wypłacać w wysokości odpowiadającej stosunkowi własnych okresów ubezpieczenia do ich sumy uzyskanej w obydwu państwach (tzw. świadczenia zależne/proporcjonalne – ustalone z zastosowaniem zasady sumowania okresów ubezpieczenia oraz *pro rata temporis*) – art. 20 ust. 1 Umowy.

Zgodnie z postanowieniami art. 20 Umowy stosowanie zasady „*pro rata temporis*” (proporcji okresów) jest obligatoryjne tylko w tych przypadkach, gdy zainteresowany nie ma prawa do pełnej emerytury lub renty (ustalonej bez stosowania zasady sumowania okresów ubezpieczenia).

W Umowie przewidziano również możliwość sumowania:

- okresów ubezpieczenia przebytych w specjalnym zawodzie lub zatrudnieniu, jeżeli jest to niezbędne do nabycia prawa do świadczenia emerytalnego lub rentowego (art. 20 ust. 4 Umowy), a także
- okresów ubezpieczenia przebytych w państwie trzecim, o ile są to okresy przebyte w państwie, z którym oba Umawiające się Państwa są związane międzynarodową umową przewidującą sumowanie okresów ubezpieczenia (art. 20 ust. 5 Umowy). W przypadkach, gdy prawo do emerytury lub renty zostanie ustalone dopiero po zsumowaniu polskich i japońskich okresów ubezpieczenia z okresami ubezpieczenia przebytymi w państwie trzecim, z którym zarówno Polska, jak i Japonia zawarły umowę o zabezpieczeniu społecznym, przewidującą sumowanie okresów ubezpieczenia, instytucja polska ustali prawo do świadczenia na podstawie sumy okresów ubezpieczenia przebytych we wszystkich państwach i będzie je wypłacać w wysokości odpowiadającej stosunkowi własnych okresów ubezpieczenia do ich sumy uzyskanej w Polsce, Japonii i państwie trzecim (tzw. świadczenia zależne/proporcjonalne ustalone z zastosowaniem zasady sumowania okresów ubezpieczenia oraz *pro rata temporis*). Japońskie ustawodawstwo nie dopuszcza sumowania

okresów ubezpieczenia przebytych w państwach trzecich, rozumianych jako państwa inne niż drugie Umawiające się Państwo. Dlatego też polskie instytucje będą uzyskiwać informacje o okresach ubezpieczenia przebytych zgodnie z ustawodawstwem państwa trzeciego bezpośrednio od tego państwa, a instytucja japońska nie będzie ponosić żadnych zobowiązań w tym zakresie. Jednocześnie instytucja polska będzie przekazywała instytucji japońskiej informacje o okresach ubezpieczenia spełnionych wyłącznie na podstawie ustawodawstwa polskiego, informacje te nie będą zawierały (uwzględniały) okresów ubezpieczenia spełnionych na podstawie ustawodawstwa państwa trzeciego.

Sposób obliczania świadczeń z zastosowaniem zasady sumowania okresów ubezpieczenia został wskazany w art. 20 ust. 1 Umowy. Zgodnie z nim polska właściwa instytucja ustala wysokość świadczenia w następujący sposób:

- oblicza teoretyczną kwotę emerytury lub renty, do której świadczeniobiorca byłby uprawniony, gdyby wszystkie okresy ubezpieczenia zostały przebyte zgodnie z polskim ustawodawstwem,
- na podstawie teoretycznej kwoty, o której mowa powyżej, ustala rzeczywistą wysokość emerytury lub renty w oparciu o proporcję okresów ubezpieczenia przebytych zgodnie z polskim ustawodawstwem do sumy wszystkich przebytych okresów ubezpieczenia.

Umowa zawiera także regulację dotyczącą sytuacji, w której dana osoba posiada w Polsce okres ubezpieczenia krótszy niż 12 miesięcy. W takim przypadku polska instytucja nie przyzna prawa do emerytury lub renty, jeżeli zgodnie z polskim ustawodawstwem przyznanie prawa do danego świadczenia, w oparciu o tak krótki okres ubezpieczenia, nie jest możliwe (art. 18 Umowy).

Ustalając podstawę wymiaru emerytury lub renty, polska instytucja właściwa będzie uwzględniać wyłącznie wynagrodzenie otrzymywane zgodnie z polskim ustawodawstwem oraz składki odprowadzone zgodnie tym ustawodawstwem. To oznacza, że wysokość polskich świadczeń nie będzie zależna od wynagrodzenia osiąganego w Japonii lub składek odprowadzonych do japońskiego systemu.

Zakres przedmiotowy Umowy, po Stronie polskiej, obejmuje jednorazowe odszkodowania oraz renty z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (art. 2 ust. 1 pkt b ppkt (ii) Umowy). Uzyskanie prawa do polskich świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych jest zależne od podlegania ubezpieczeniu społecznemu w Polsce w chwili realizacji ryzyka ubezpieczeniowego, czyli wystąpienia wypadku przy pracy lub powstania choroby zawodowej. Zdarza się jednak, że osoby poszkodowane, powołując się na to, że:

- mają polskie obywatelstwo oraz
- z danym państwem jest zawarta umowa o zabezpieczeniu społecznym, która po Stronie polskiej obejmuje zakresem przedmiotowym wypadki przy pracy i choroby zawodowe

domagają się przyznania prawa do polskich świadczeń, nawet jeżeli w chwili realizacji ryzyka ubezpieczeniowego nie podlegały ubezpieczeniom społecznym w Polsce. Może się zdarzyć, że obywatel Polski, zatrudniony w Japonii i objęty japońskim ubezpieczeniem społecznym, będzie domagał się prawa do polskiego świadczenia z tytułu wypadku przy pracy tylko dlatego, że ma polskie obywatelstwo i po Stronie polskiej w zakresie przedmiotowym Umowy zostały wymienione jednorazowe odszkodowania i renty z tytułu wypadku przy pracy. Dlatego też w Umowie wyraźnie wskazano, że prawo do polskich jednorazowych odszkodowań oraz rent z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych będzie ustalane tylko wówczas, gdy dana osoba podlegała polskiemu ustawodawstwu w chwili wypadku lub w chwili zachorowania na chorobę zawodową, czyli w chwili realizacji ryzyka ubezpieczeniowego (art. 20 ust. 3 Umowy).

3) ochrona danych osobowych (art. 23 projektu Umowy)

W Umowie umieszczono dość szczegółowe postanowienia dotyczące ochrony danych osobowych. Rozbudowane uregulowania w tym zakresie zostały wprowadzone do Umowy z uwagi na fakt, że Japonia, w rozumieniu uregulowań unijnych, jest państwem trzecim niezapewniającym na swoim terytorium odpowiedniego poziomu ochrony danych osobowych³³⁾. Tym samym, zgodnie z art. 46 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)³⁴⁾, przekazywanie przez polskie instytucje danych osobowych do Japonii jest możliwe w przypadku prawnie wiążącego i egzekwowalnego instrumentu między organami lub podmiotami publicznymi (art. 46 ust. 2 lit. a rozporządzenia). Za tego typu instrument należy uznać ratyfikowaną umowę międzynarodową gwarantującą odpowiedni poziom ochrony danych osobowych.

W toku negocjacji Strona japońska wielokrotnie zapewniała, że posiada przepisy prawa wewnętrznego, które gwarantują wysokie standardy ochrony danych osobowych. Mając to na

³³⁾ Komisja Europejska została uprawniona do określania, czy dane państwo trzecie zapewnia odpowiedni poziom ochrony. Dotychczas Komisja nie uznała, że Japonia zapewnia odpowiednią ochronę danych osobowych.

³⁴⁾ Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016 r., str. 1, z późn. zm.

uwadze, nie może zaakceptować w Umowie regulacji jeszcze bardziej szczegółowych niż te już wynegocjowane, jak też nie może zaakceptować rozwiązania polegającego na przeniesieniu do Umowy uregulowań unijnych wynikających z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679. Takie rozwiązanie nie zostałoby zaakceptowane przez japońskie organy właściwe w zakresie ochrony danych osobowych, co w konsekwencji uniemożliwiłoby zawarcie polsko-japońskiej Umowy.

Mając na uwadze stanowisko Strony japońskiej, jak również stanowisko wyrażone w sprawie przez polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych³⁵⁾, w Umowie ograniczono się do tych zapisów o ochronie danych osobowych, które były możliwe do przyjęcia przez każde z Umawiających się Państw. Dlatego też, w Umowie zawarto postanowienia odnoszące się do kwestii wzajemnego przekazywania danych osobowych zgodnie z ustawodawstwem Umawiającego się Państwa oraz ochrony danych osobowych zgodnie z ustawami i rozporządzeniami każdego Umawiającego się Państwa, a także postanowieniami wyszczególnionymi w art. 23 ust. 3 Umowy.

W art. 23 ust. 3 Umowy wskazano:

- zobowiązanie do ochrony danych osobowych przed utratą, nieuprawnionym dostępem, nieuprawnioną modyfikacją i nieuprawnionym ujawnieniem (art. 23 ust. 3 lit. a Umowy);
- obowiązek rejestracji przyczyny, treści, daty przekazania i otrzymania danych osobowych (art. 23 ust. 3 lit. b Umowy);
- dopuszczalność wykorzystania otrzymanych danych osobowych do innych celów niż cele wynikające z Umowy, o ile takie przekazanie jest obowiązkowe na mocy obowiązujących ustaw i rozporządzeń Umawiającego się Państwa otrzymującego dane (art. 23 ust. 3 lit. c

³⁵⁾ Pismo Ministerstwa Spraw Zagranicznych z dnia 6 maja 2024 r. (znak: DPT.650.42.2024/3) w sprawie postanowień dotyczących ochrony danych osobowych w umowach międzynarodowych o zabezpieczeniu społecznym, zawieranych przez Rzeczpospolitą Polską z państwami spoza Unii Europejskiej. W piśmie m.in. wyrażono opinię, że:

- istotą umowy międzynarodowej jest przyjęcie w niej regulacji akceptowalnych dla obu stron umowy, które, z jednej strony czynią zadość wymaganiom stawianym przez ich systemy prawne, a z drugiej godzą różnice z nich wynikające. Prawo traktatów opiera się bowiem na zasadach dobrowolnej zgody i wykonywania umów w dobrej wierze. W konsekwencji nie można wymagać od partnera traktatowego, że zaakceptuje i będzie stosował regulacje prawne obowiązujące wyłącznie w systemie prawnym jednej strony,
- nie jest dobrym rozwiązaniem dążenie do stosowania we wszystkich zawieranych umowach jednolitego i rozbudowanego postanowienia dotyczącego ochrony danych osobowych. W tym zakresie, podobnie jak w całych negocjacjach umowy międzynarodowej, wskazana jest daleko idąca elastyczność,
- nie sposób wymagać od państw spoza Unii Europejskiej, aby dostosowywały swój system prawny do rozbudowanych przepisów unijnych,
- zgodnie z motywem 102 preambuły RODO: „Państwa członkowskie mogą zawierać umowy międzynarodowe przewidujące m.in. przekazywanie danych osobowych do państw trzecich lub organizacji międzynarodowych o ile umowy takie nie wpływają na niniejsze rozporządzenie ani na inne przepisy prawa Unii i o ile przewidują odpowiedni stopień ochrony podstawowych praw osób, których dane dotyczą”.

Umowy). Jak ustalono w trakcie negocjacji, każda ze Stron posiada w swoim ustawodawstwie wewnętrznym (krajowym) przepisy pozwalające na przekazywanie danych osobowych zebranych w celu stosowania Umowy do instytucji innych niż te, które są odpowiedzialne za wdrażanie jej postanowień. Takie przekazanie jest możliwe wyłącznie na wniosek konkretnej instytucji i po wskazaniu podstawy prawnej przekazania. W Polsce, zgodnie z ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, instytucjami, którym można udostępnić dane osobowe, są między innymi: sądy, prokuratura, organy podatkowe, Państwowa Inspekcja Pracy, Policja, Straż Graniczna, ośrodki pomocy społecznej, Komisja Nadzoru Finansowego, komornicy sądowi, Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Strona japońska potwierdziła, że podobne regulacje istnieją w Japonii. Wyjaśnienia w powyższym zakresie zostały przez Strony uwzględnione w protokole z negocjacji Umowy, przeprowadzonych w dniach 22–26 stycznia 2024 r.;

- obowiązek informowania, na wniosek właściwych władz, właściwych instytucji lub instytucji łącznikowych o wykorzystaniu przekazanych danych osobowych i uzyskanych wynikach takiego przekazania danych (art. 23 ust. 3 lit. d Umowy);
- konieczność zapewnienia, aby przekazywane dane były prawidłowe i ograniczone do zakresu niezbędnego do celów ich przekazania (art. 23 ust. 3 lit. e Umowy);
- obowiązek usunięcia danych, jeżeli nie są one już potrzebne do celów, dla których zostały przekazane (art. 23 ust. 3 lit. f Umowy);
- obowiązek informowania o przekazaniu danych osobowych osoby zainteresowanej (art. 23 ust. 3 lit. g Umowy);
- obowiązek w zakresie: zawieszenia z korzystania lub ograniczenia przetwarzania danych osobowych oraz korygowania niedokładnych danych (art. 23 ust. 3 lit. h Umowy);
- zachętę do wzajemnego informowania się o naruszeniu, które może powodować wysokie ryzyko naruszenia praw zainteresowanej osoby, oraz do podjęcia środków w celu zapobieżenia skutkom naruszenia i zapewnienia wykonywania praw zainteresowanej osoby (art. 23 ust. 3 lit. i Umowy). W japońskich przepisach o ochronie danych osobowych taki obowiązek informacyjny jest sformułowany wyłącznie w odniesieniu do osoby zainteresowanej, a więc tej, której naruszenie danych osobowych bezpośrednio dotyczy. Nie ma takiego obowiązku w odniesieniu do instytucji ubezpieczeniowej drugiego Umawiającego się Państwa. Jednakże, w opinii Strony japońskiej, wskazane jest wzajemne informowanie się władz i instytucji ze sobą współpracujących o występowaniu ewentualnych naruszeń i podejmowanych działaniach w celu zapobieżenia takim

naruszeniom. Dlatego też, na wniosek Strony japońskiej, umieszczono w art. 23 Umowy postanowienie zachęcające do wzajemnego informowania się o wystąpieniu tego typu zdarzeń/naruszeń. To postanowienie sformułowano jako zachętę, a nie obowiązek, gdyż zgodnie z japońskimi przepisami umowa międzynarodowa nie ma charakteru nadrzędnego nad ustawami krajowymi. W Umowie nie mogą znaleźć się postanowienia niezgodne z przepisami japońskiego prawa krajowego o ochronie danych osobowych. Wobec braku w japońskich przepisach prawa krajowego tego typu obowiązku, nie jest możliwe sformułowanie takiego obowiązku także w Umowie. Możliwe jest jedynie zwrócenie uwagi na możliwość wystąpienia takich zdarzeń i zachęcenie do wzajemnego informowania się o tym. Informowanie będzie realizowane na poziomie równorzędnych władz lub instytucji. Oznacza to, że właściwa władza jednego Umawiającego się Państwa, w którym stwierdzono/wykryto naruszenie, powinna, zgodnie z art. 23 ust. 3 lit. i Umowy, poinformować o tym fakcie oraz o podjętych działaniach swego odpowiednika po drugiej Stronie, czyli właściwą władzę drugiego Umawiającego się Państwa. Analogiczna zasada będzie stosowana w odniesieniu do instytucji ubezpieczeniowych, czyli instytucja łącznikowa lub właściwa instytucja jednego Umawiającego się Państwa, która stwierdziła/wykryła naruszenie, powinna o tym poinformować swego odpowiednika w drugim Umawiającym się Państwie, tj. odpowiednią instytucję łącznikową lub właściwą instytucję drugiego Umawiającego się Państwa;

- obowiązek zapewnienia prawa do złożenia przez osobę zainteresowaną skutecznej skargi do odpowiedniej instytucji lub sądu oraz skorzystania ze skutecznego środka odwoławczego (art. 23 ust. 3 lit. j Umowy).

4) uregulowania administracyjne i przejściowe (art. 24–29 Umowy)

Umowa zawiera także uregulowania administracyjne, które m.in. regulują kwestie: zadań właściwych władz (art. 21 Umowy), wzajemnej pomocy (art. 22 Umowy), opłat lub prowizji i uwierzytelnień (art. 24 Umowy), komunikacji i używanego języka (art. 25 Umowy), składania dokumentów (art. 26 Umowy), elektronicznego przesyłania dokumentów (art. 27 Umowy), wypłaty świadczeń (art. 28 Umowy), rozstrzygania sporów (art. 29 Umowy).

Proponowane w Umowie zasady ustalania prawa do świadczeń oraz ich wypłaty będą obowiązywały od dnia wejścia w życie Umowy. Postanowienia Umowy nie będą uzasadniały roszczeń o prawo do świadczeń za okres przed dniem jej wejścia w życie (art. 30 ust. 1 Umowy), ale okresy ubezpieczenia przebyte zgodnie z ustawodawstwem każdego z Umawiających się Państw przed dniem wejścia w życie Umowy lub zdarzenia, które miały

miejsce przed dniem wejścia w życie Umowy, będą uwzględniane przy ustalaniu prawa i wysokości świadczeń przyznawanych na jej podstawie (art. 30 ust. 2 Umowy).

Świadczenia przyznane przed dniem wejścia w życie Umowy zostaną, na wniosek zainteresowanego, ustalone ponownie, zgodnie z Umową, o ile zmiana świadczenia będzie wynikiem zastosowania postanowień Umowy (art. 30 ust. 4 Umowy). Jednocześnie w Umowie wskazano, że ponowne ustalenie wysokości świadczenia, w związku z zastosowaniem postanowień Umowy, nie może spowodować zmniejszenia kwoty należnego świadczenia, ustalonego przed jej wejściem w życie (art. 30 ust. 5 Umowy).

3. Skutki wejścia w życie Umowy

Skutki społeczne:

Konsekwencją związania się polsko-japońską Umową o zabezpieczeniu społecznym będzie pozytywna zmiana w zakresie nabywania prawa do świadczeń objętych zakresem przedmiotowym tej Umowy. Umowa zagwarantuje polskim oraz japońskim ubezpieczonym korzyści wynikające z:

- wyeliminowania pozytywnych lub negatywnych kolizji ustawodawstw Umawiających się Państw, czyli sytuacje podwójnego opłacania składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu danego zatrudnienia lub działalności bądź sytuacje całkowitego braku ochrony ubezpieczeniowej z tytułu danego zatrudnienia lub działalności,
- możliwości uwzględniania okresów ubezpieczenia przebytych w Japonii, w celu ustalenia prawa i wysokości polskich świadczeń emerytalno-rentowych (i odwrotnie). Umowa umożliwi sumowanie okresów ubezpieczenia przebytych na terytorium obu Umawiających się Państw, co niejednokrotnie przesądzi o nabyciu prawa do proporcjonalnej emerytury lub renty przyznanej przez instytucje ubezpieczeniowe Polski oraz Japonii oraz wypłacie tych świadczeń,
- możliwości transferu polskich świadczeń przyznanych osobom uprawnionym, zamieszkałym na terytorium Japonii³⁶⁾.

Skutki gospodarcze:

Postanowienia dotyczące ustalania właściwego ustawodawstwa, przez eliminację podwójnego opłacania składek ubezpieczeniowych, mogą przyczynić się do poprawy współpracy

³⁶⁾ Transfer japońskich świadczeń do Polski jest już możliwy na podstawie wewnętrznego ustawodawstwa obowiązującego w Japonii. W przeciwieństwie do Polski, nie jest w tym celu konieczne zawarcie umowy o zabezpieczeniu społecznym.

gospodarczej między Polską a Japonią, przede wszystkim pozytywnie wpłynąć na decyzje japońskich firm o podejmowaniu działalności gospodarczej i usługowej na rynku polskim.

Postanowienia w zakresie możliwości delegowania pracowników jednego państwa, w celu wykonywania pracy na terytorium drugiego państwa, to rozwiązania, które mają wpływ na zmniejszenie kosztów prowadzonej działalności gospodarczej, a tym samym rozwój stosunków gospodarczych między państwami, pozyskiwanie i realizację nowych kontraktów, nowych inwestycji.

Skutki finansowe:

Wejście w życie każdej umowy o zabezpieczeniu społecznym wiąże się z określonymi skutkami finansowymi. Należy zauważyć, że w przypadku zawieranych przez Polskę dwustronnych umów o zabezpieczeniu społecznym, zazwyczaj występują znaczne trudności w gromadzeniu danych umożliwiających dokonanie szacunkowego wyliczenia skutków finansowych związania się taką umową. Dlatego też przedstawienie precyzyjnych wyliczeń nie jest możliwe. Jednakże możliwe jest wskazanie pewnych istotnych kwestii, na które warto zwrócić uwagę, czyli:

1) skutki finansowe dla budżetu państwa

Spośród świadczeń objętych zakresem przedmiotowym Umowy żadne, w sposób bezpośredni, nie podlegają finansowaniu ze środków budżetu państwa. Dlatego też można stwierdzić, że wejście w życie polsko-japońskiej Umowy o zabezpieczeniu społecznym nie będzie miało wpływu na finanse budżetu państwa.

2) skutki finansowe dla jednostek samorządu terytorialnego

Żadne świadczenia objęte zakresem przedmiotowym Umowy nie są finansowane ze środków jednostek samorządu terytorialnego. Dlatego też wejście w życie polsko-japońskiej Umowy o zabezpieczeniu społecznym nie będzie miało wpływu na finanse jednostek samorządu terytorialnego.

3) skutki finansowe dla funduszy ubezpieczeniowych

Zakres przedmiotowy Umowy wskazuje, że skutki wejścia jej w życie mogą mieć wpływ na fundusze ubezpieczeniowe, tj.: Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Emerytur Pomostowych oraz Fundusz Emerytalno-Rentowy Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. W tym kontekście można wyróżnić dwie grupy czynników, tj.:

- czynniki, które mogą spowodować wzrost wydatków funduszy ubezpieczeniowych, oraz

- czynniki, które nie wpłyną na wydatki funduszy ubezpieczeniowych, zmniejszą te wydatki lub spowodują wzrost dochodów funduszy.

Analizując pierwszą grupę czynników, należy wskazać, że:

- wejście w życie Umowy może spowodować wzrost kosztów wypłaty świadczeń należnych z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych, do których prawo, bez wejścia w życie Umowy, nie powstałoby. Kwestia ta dotyczy osób objętych tzw. „starym systemem emerytalnym”, które posiadają okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce, ale w wymiarze zbyt krótkim dla przyznania prawa do polskich świadczeń długoterminowych (emerytur, rent). Po wejściu w życie Umowy i zastosowaniu zasady sumowania okresów, część z tych osób może uzyskać prawo do polskich świadczeń emerytalno-rentowych³⁷⁾,
- wejście w życie Umowy może generować koszty transferu świadczeń do miejsca zamieszkania osoby do nich uprawnionej, zamieszkałej na terytorium Japonii.

Oczywiście liczba osób posiadających polskie i japońskie okresy ubezpieczenia, która po ich zsumowaniu uzyska prawo do polskich świadczeń z ubezpieczenia społecznego, nie jest znana. W związku z tym precyzyjne wskazanie poziomu wydatków związanych z przyznaniem prawa do tych świadczeń trudno jest przewidzieć. Jednakże, na podstawie zgromadzonych danych oraz przyjętych założeń dotyczących populacji potencjalnych osób uprawnionych do świadczeń, szacunkowy koszt wypłaty polskich świadczeń przyznanych z zastosowaniem polsko-japońskiej Umowy (emerytur, rent z tytułu niezdolności do pracy, rent rodzinnych, rent z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, zasiłków pogrzebowych), w warunkach finansowych 2026 r., wyniósłby³⁸⁾:

- w wariantcie pesymistycznym – 3,54 mln zł,
- w wariantcie umiarkowanym – 3,50 mln zł,
- w wariantcie optymistycznym – 3,49 mln. zł.

Analizując drugą grupę czynników, należy wskazać, że:

- wejście w życie Umowy nie spowoduje wzrostu wydatków funduszy ubezpieczeniowych w odniesieniu do osób objętych tzw. „nowym systemem emerytalnym”. Polska instytucja

³⁷⁾ Osobom, które spełniały warunki do nabycia prawa do pełnej polskiej emerytury, na ich wniosek, emerytury te były i są przyznawane i wypłacane.

³⁸⁾ „Założenia dot. oszacowania kosztów wynikających z finansowania wybranych świadczeń objętych zakresem przedmiotowym projektowanej Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Japonią o zabezpieczeniu społecznym” opracowane przez Departament Analiz Ekonomicznych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dnia 7 listopada 2023 r., znak: DSZ-I.433.9.2024.

ubezpieczeniowa będzie zobowiązana do wypłaty świadczeń za okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce, a uzyskanie do nich prawa nie jest zależne od konieczności osiągnięcia określonego stażu ubezpieczeniowego. To oznacza, że w przypadku świadczeń przyznawanych tej grupie osób nie będzie zachodziła potrzeba sumowania okresów ubezpieczenia, w celu uzyskania prawa do polskiego świadczenia. W efekcie nie wpłynie to na zwiększenie grupy osób uprawnionych do polskich świadczeń emerytalnych, a jedynie będzie stanowiło realizację zobowiązań wynikających z faktu przynależności do polskiego systemu ubezpieczenia społecznego i opłacania składek ubezpieczeniowych;

- liczba obywateli Japonii zatrudnionych w Polsce rośnie i tym samym wpływa na wzrost odprowadzanych do polskiego systemu składek ubezpieczeniowych, czyli wzrost dochodów funduszy ubezpieczeniowych³⁹⁾. Rośnie także liczba zezwoleń na pracę wydawanych dla obywateli Japonii⁴⁰⁾.

Oczywiście rozważania na temat wpływu regulacji polsko-japońskiej Umowy na dochody i wydatki funduszy ubezpieczeniowych zostały oparte na szeregu założeń, które w rzeczywistości nie muszą przybrać zakładanych wielkości. Można jednak przyjąć, że nawet przy pewnych odchyleniach od przyjętych założeń związane się polsko-japońską Umową nie spowoduje istotnych kosztów dla Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Emerytur Pomostowych oraz Funduszu Emerytalno-Rentowego Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Ewentualne wydatki funduszy ubezpieczeniowych zostaną sfinansowane w ramach planu finansowego każdego z wymienionych Funduszy, przy czym z uwagi na procedurę obowiązującą w zakresie ratyfikacji Umowy i jej wejścia w życie, wydatki te obciążą fundusze ubezpieczeniowe niewcześniejsz niż w I połowie 2027 r.

³⁹⁾ Patrz przypis nr 5.

⁴⁰⁾ W kolejnych latach liczba zezwoleń na pracę wydanych obywatelom Japonii była następująca: w 2018 r. – 240, w 2019 r. – 259, w 2020 r. – 251, w 2021 r. – 198, w 2022 r. – 224, w 2023 r. – 206, w 2024 r. – 207, w 2025 r. – 224. Łącznie w latach 2018–2025 wydano 1809 zezwoleń. Blisko połowa wydanych zezwoleń w tym okresie to zezwolenia typu A – a więc korzystają z nich cudzoziemcy wykonujący pracę na terytorium Polski na podstawie umowy z podmiotem, którego siedziba lub miejsce zamieszkania albo oddział, zakład lub inna forma zorganizowanej działalności znajduje się na terytorium Polski. Duży odsetek, bo aż 41%, dotyczy zezwoleń typu C, czyli dla cudzoziemca, który wykonuje pracę u pracodawcy zagranicznego i jest delegowany na terytorium Polski na okres przekraczający 30 dni w roku kalendarzowym do oddziału lub zakładu podmiotu zagranicznego albo podmiotu powiązanego, w rozumieniu ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2026 r. poz. 592, z późn. zm.), z pracodawcą zagranicznym. Wśród obywateli Japonii, dla których wydawane są zezwolenia na pracę, dominują mężczyźni (89%), a wg grup wiekowych osoby w wieku do 44 lat (72%). Najwięcej zezwoleń na pracę dla obywateli Japonii wydano w woj. mazowieckim, dolnośląskim oraz małopolskim. Wśród grup wielkich Klasyfikacji Zawodów i Specjalności, których dotyczyły zezwolenia na pracę dla obywateli Japonii, dominuje: kadra kierownicza, specjaliści, technicy i inny średni personel. Główne sekcje PKD to: przetwórstwo przemysłowe, działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją. Obywatele Japonii najczęściej pracują w Polsce powyżej 24 miesięcy (58%). Praca obywateli Japonii w Polsce często związana jest z inwestycjami japońskimi w Polsce.

Podsumowując kwestię skutków finansowych związania Polski Umową o zabezpieczeniu społecznym z Japonią, należy stwierdzić, że:

- biorąc pod uwagę zakres przedmiotowy Umowy, jej wejście w życie nie będzie miało wpływu na wydatki budżetu państwa ani wydatki jednostek samorządu terytorialnego,
- uwzględniając zakładaną grupę osób, do której mogłaby mieć zastosowanie zasada sumowania okresów, proponowane w Umowie uregulowania, w myśl których każde z Umawiających się Państw płaci za własne okresy ubezpieczenia, oraz obowiązujące w Polsce przepisy w zakresie tzw. „nowego systemu emerytalnego” można założyć, że związanie się polsko-japońską Umową nie wpłynie istotnie na wzrost wydatków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Emerytur Pomostowych oraz Funduszu Emerytalno-Rentowego Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
- z uwagi na procedurę obowiązującą w zakresie zawierania umów międzynarodowych, ich ratyfikacji i wejścia w życie, ewentualne skutki finansowe związania się polsko-japońską Umową będą mogły stanowić obciążenie niewcześniejsze niż w I połowie 2027 r.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy stwierdzić, że zadania związane z realizacją Umowy nie spowodują skutków finansowych dla sektora finansów publicznych, będą realizowane w ramach corocznie ustalonego w ustawie budżetowej limitu wydatków we właściwej części budżetowej i właściwych planów finansowych oraz nie będą podstawą do ubiegania się o dodatkowe środki z budżetu państwa na ten cel (bez angażowania dodatkowych środków budżetu państwa ponad limit dysponenta).

Skutki polityczne:

Związanie Umawiających się Państw omawianą Umową nie wywoła skutków politycznych.

Skutki prawne:

Związanie Umawiających się Państw omawianą Umową stworzy, opartą na standardach międzynarodowych, podstawę prawną do bezpośredniej współpracy w obszarze zabezpieczenia społecznego. Umowa będzie stanowić podstawę prawną do przyznawania prawa do świadczeń objętych jej zakresem przedmiotowym, należnych po uwzględnieniu polskich i japońskich okresów ubezpieczenia.

4. Tryb związania Rzeczypospolitej Polskiej Umową

Z uwagi na postanowienia art. 89 ust. 1 pkt 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej polsko-japońska Umowa o zabezpieczeniu społecznym będzie miała rangę umowy

międzypaństwowej, przy czym jej ratyfikacja nastąpi za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (tzw. duża ratyfikacja). Umowa zawiera postanowienia dotyczące zabezpieczenia społecznego, które w polskim porządku prawnym stanowią materię regulowaną ustawowo. Niektóre z jej artykułów przewidują ponadto rozwiązania odbiegające od tych zawartych w ustawodawstwie polskim. Dotyczy to m.in. możliwości sumowania polskich oraz japońskich okresów ubezpieczenia, w celu przyznania prawa do świadczeń oraz możliwości dokonywania wypłaty polskich świadczeń osobom uprawnionym mającym miejsce zamieszkania na terytorium Japonii.

Związanie Rzeczypospolitej Polskiej Umową nastąpi zatem w trybie określonym w art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych⁴¹⁾. Umowa zostanie zawarta na czas nieokreślony.

1) podmioty prawa krajowego, których dotyczy Umowa

Umowa będzie miała zastosowanie do osób zatrudnionych, osób prowadzących działalność na własny rachunek (w tym rolników i domowników), ubezpieczonych każdego z Umawiających się Państw, członków ich rodzin oraz osób pozostałych przy życiu po tych osobach. Postanowienia Umowy będą miały znaczenie dla osób fizycznych w zakresie uzyskiwania prawa do świadczeń pieniężnych z tytułu: starości, niezdolności do pracy, wypadków przy pracy i chorób zawodowych, zgonu, a także w zakresie obowiązku opłacania składek na ubezpieczenia społeczne.

Umowa nie dotyczy bezpośrednio osób prawnych, ale rozwiązania w niej przyjęte mogą przyczynić się do poprawy sytuacji polskich osób prawnych prowadzących działalność na terytorium Japonii. Postanowienia Umowy będą sprzyjały współpracy gospodarczej, jak też ułatwią swobodny przepływ osób.

2) sposób, w jaki Umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie wewnętrznym

Postanowienia Umowy odnoszą się do spraw uregulowanych w następujących ustawach:

- ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2026 r. poz. 199, z późn. zm.);
- ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1749, z późn. zm.);

⁴¹⁾ Dz. U. z 2020 r. poz. 127.

- ustawie z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1113, z późn. zm.);
- ustawie z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1644, z późn. zm.);
- ustawie z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2025 r. poz. 1770);
- ustawie z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1696).

3) środki prawne, jakie powinny zostać przyjęte w celu wykonania Umowy

Wejście w życie Umowy nie pociągnie za sobą konieczności dokonywania zmian w polskim ustawodawstwie wewnętrznym. Wymogiem niezbędnym, zgodnie z art. 17 pkt 1 Umowy, jest wyłącznie zawarcie przez Umawiające się Państwa Porozumienia Administracyjnego (wykonawczego) w sprawie stosowania Umowy. Porozumienie Administracyjne, tak jak Umowa, zostało podpisane w Tokio dnia 15 kwietnia 2026 r. i wejdzie w życie wraz z wejściem w życie Umowy.

UMOWA
MIĘDZY
RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ
A
JAPONIĄ
O ZABEZPIECZENIU SPOŁECZNYM

Rzeczpospolita Polska i Japonia (zwane dalej „Umawiającymi się Państwami”)

pragnąc uregulować swoje wzajemne stosunki w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, uzgodniły, co następuje:

CZĘŚĆ I

POSTANOWIENIA OGÓLNE

Artykuł 1

Definicje

1. Dla celów niniejszej Umowy,
 - (a) „obywatel” oznacza:
 - (i) w odniesieniu do Japonii, obywatela Japonii w rozumieniu przepisów o obywatelstwie Japonii,
 - (ii) w odniesieniu do Rzeczypospolitej Polskiej, obywatela Polski w rozumieniu przepisów o obywatelstwie Rzeczypospolitej Polskiej;
 - (b) „ustawodawstwo” oznacza ustawy i rozporządzenia Umawiającego się Państwa dotyczące systemów określonych w postanowieniach artykułu 2;
 - (c) „właściwa władza” oznacza:
 - (i) w odniesieniu do Japonii, każdą z organizacji rządowych właściwych dla japońskich systemów emerytalno-rentowych określonych w postanowieniach artykułu 2 ustęp 1;
 - (ii) w odniesieniu do Rzeczypospolitej Polskiej, ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego;
 - (d) „właściwa instytucja” oznacza każdą instytucję ubezpieczeniową lub jej stowarzyszenie w Umawiającym się Państwie, odpowiedzialne za stosowanie systemów tego Umawiającego się Państwa, określonych w postanowieniach artykułu 2 ustęp 1;
 - (e) „instytucja łącznikowa” oznacza każdą z instytucji odpowiedzialnych za zapewnienie koordynacji i wymiany informacji między instytucjami Umawiających się Państw w celu stosowania niniejszej Umowy. Instytucja łącznikowa Rzeczypospolitej Polskiej może być uznana za właściwą instytucję Rzeczypospolitej Polskiej w celu stosowania ustawodawstwa Japonii;
 - (f) „okres ubezpieczenia” oznacza okres składkowy zgodnie z ustawodawstwem Umawiającego się Państwa oraz każdy inny okres uwzględniany zgodnie z tym ustawodawstwem, w celu ustalania prawa do świadczeń;
 - (g) „świadczenie” oznacza emeryturę lub rentę lub każde inne świadczenie pieniężne zgodnie z ustawodawstwem Umawiającego się Państwa; oraz

- (h) „elektroniczne przesyłanie danych” oznacza przesyłanie danych przy użyciu sprzętu do elektronicznego przetwarzania danych, w tym kompresji cyfrowej, z wykorzystaniem transmisji kablowej, radiowej, technologii optycznych lub innych środków elektromagnetycznych.
- 2. Pozostałe terminy użyte w niniejszej Umowie mają znaczenie nadane im przez ustawodawstwo i inne obowiązujące ustawy i rozporządzenia każdego z Umawiających się Państw.

Artykuł 2

Zakres przedmiotowy

- 1. Umowa niniejsza ma zastosowanie:
 - (a) w odniesieniu do Japonii, do następujących japońskich systemów emerytalno-rentowych:
 - (i) Emerytura lub Renta Narodowa (z wyjątkiem Narodowego Funduszu Emerytalno-Rentowego), oraz
 - (ii) Pracownicze Ubezpieczenie Emerytalno-Rentowe (z wyjątkiem Pracowniczego Funduszu Emerytalno-Rentowego),jednakże do celów niniejszej Umowy, Emerytura lub Renta Narodowa nie obejmuje emerytury z tytułu opieki społecznej nad osobami starszymi ani żadnych innych emerytur lub rent, które są przyznawane na zasadzie przejściowej lub uzupełniającej do celów opieki społecznej i które są wypłacane w całości lub głównie z narodowych środków budżetowych;
 - (b) w odniesieniu do Rzeczypospolitej Polskiej, do ustawodawstwa dotyczącego ubezpieczenia obowiązkowego oraz następujących świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych i systemu ubezpieczenia społecznego rolników:
 - (i) emerytur, rent z tytułu niezdolności do pracy i rent rodzinnych,
 - (ii) jednorazowych odszkodowań i rent z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, oraz
 - (iii) zasiłków pogrzebowych.
- 2. Umowa niniejsza ma również zastosowanie do wszelkich zmian w ustawodawstwie każdego z Umawiających się Państw.
- 3. Niezależnie od postanowień ustępu 2 niniejszego artykułu, niniejsza Umowa nie ma zastosowania do zmian w ustawodawstwie, takich jak rozszerzenie stosowania ustawodawstwa na nowe kategorie świadczeniobiorców lub wprowadzenie nowego systemu ubezpieczenia społecznego, chyba że właściwe władze postanowią inaczej.

Artykuł 3

Zakres podmiotowy

Umowa niniejsza ma zastosowanie do osoby, która podlega lub podlegała ustawodawstwu Umawiającego się Państwa, jak również do członków rodziny lub innych osób, które wywodzą swoje prawa od takiej osoby.

Artykuł 4

Równe traktowanie

1. Jeżeli niniejsza Umowa nie stanowi inaczej, osoby określone w postanowieniach artykułu 3, które zamieszkują na terytorium Umawiającego się Państwa, mają takie same prawa i obowiązki jak obywatele tego Umawiającego się Państwa w zakresie stosowania ustawodawstwa tego Umawiającego się Państwa.
2. W odniesieniu do Rzeczypospolitej Polskiej stosowanie postanowień ustępu 1 niniejszego artykułu zostaje rozszerzone na osoby zamieszkałe na terytorium Japonii.

Artykuł 5

Wyplata świadczeń za granicę

1. Jeżeli niniejsza Umowa nie stanowi inaczej, jakiekolwiek postanowienia ustawodawstwa Umawiającego się Państwa, które ograniczają nabycie prawa do świadczeń lub wypłatę świadczeń, w tym zmniejszenie, zawieszenie, uchylenie lub cofnięcie świadczeń, wyłącznie z tego powodu, że dana osoba zamieszkuje poza terytorium tego Umawiającego się Państwa, nie mają zastosowania do osób, które zamieszkują na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa.
2. Postanowienia ustępu 1 niniejszego artykułu, w odniesieniu do Rzeczypospolitej Polskiej, nie mają zastosowania do świadczeń przyznawanych w szczególnym trybie lub w drodze wyjątku.
3. Świadczenia należne na podstawie niniejszej Umowy są wypłacane osobom określonym w postanowieniach artykułu 3, które zamieszkują na terytorium państwa trzeciego, na warunkach przewidzianych przez ustawodawstwo Umawiającego się Państwa, tak jakby były one obywatelami tego Umawiającego się Państwa.

CZĘŚĆ II

POSTANOWIENIA DOTYCZĄCE STOSOWANEGO USTAWODAWSTWA

Artykuł 6

Postanowienia ogólne

Jeżeli niniejsza Umowa nie stanowi inaczej:

- (a) pracownik wykonujący pracę na terytorium Umawiającego się Państwa, w zakresie tego zatrudnienia, podlega wyłącznie ustawodawstwu tego Umawiającego się Państwa; oraz
- (b) osoba pracująca na własny rachunek, wykonująca działalność na terytorium Umawiającego się Państwa, w zakresie tej działalności, podlega wyłącznie ustawodawstwu tego Umawiającego się Państwa.

Artykuł 7

Postanowienia szczególne

1. Jeżeli pracownik, który jest objęty ustawodawstwem Umawiającego się Państwa i zatrudniony na terytorium tego Umawiającego się Państwa przez pracodawcę znajdującego się na tym terytorium, jest wysyłany przez tego pracodawcę, z tego terytorium lub z terytorium państwa trzeciego, do pracy na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa oraz:
 - (a) nie zawiera umowy o pracę na terytorium tego drugiego Umawiającego się Państwa; lub
 - (b) zawiera umowę o pracę z pracodawcą znajdującym się na terytorium tego drugiego Umawiającego się Państwa, ale pozostaje pod kierownictwem pracodawcy znajdującego się na terytorium pierwszego Umawiającego się Państwa,

pracownik ten podlega wyłącznie ustawodawstwu pierwszego Umawiającego się Państwa w odniesieniu do tego zatrudnienia, aż do upływu okresu pięciu lat od daty rozpoczęcia delegowania tego pracownika, tak jakby pracownik ten wykonywał pracę na terytorium pierwszego Umawiającego się Państwa.
2. Jeżeli okres delegowania, o którym mowa w postanowieniach ustępu 1 niniejszego artykułu, trwa dłużej niż pięć lat, właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe obu Umawiających się Państw mogą uzgodnić, że pracownik podlega wyłącznie ustawodawstwu pierwszego Umawiającego się Państwa przez dalszy okres nieprzekraczający trzech lat.
3. Jeżeli osoba, która jest objęta ustawodawstwem Umawiającego się Państwa i która zwykle wykonuje działalność na własny rachunek na terytorium tego Umawiającego się Państwa, wykonuje tymczasowo działalność na własny

rachunek na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa, to osoba ta podlega ustawodawstwu wyłącznie pierwszego Umawiającego się Państwa do upływu okresu pięciu lat od rozpoczęcia wykonywania działalności na własny rachunek na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa, tak jakby osoba ta wykonywała działalność na terytorium pierwszego Umawiającego się Państwa.

4. Jeżeli okres wykonywania działalności na własny rachunek, o którym mowa w postanowieniach ustępu 3 niniejszego artykułu, trwa dłużej niż pięć lat, właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe obu Umawiających się Państw mogą uzgodnić, że osoba prowadząca działalność na własny rachunek podlega wyłącznie ustawodawstwu pierwszego Umawiającego się Państwa przez dalszy okres nieprzekraczający trzech lat.

Artykuł 8

Osoby pracujące na pokładzie statku powietrznego lub morskiego

1. Jeżeli osoba wykonuje pracę jako pracownik na statku powietrznym w ruchu międzynarodowym i z tego tytułu podlegałyby ustawodawstwu obu Umawiających się Państw, to w odniesieniu do tego zatrudnienia, osoba ta podlega wyłącznie ustawodawstwu tego Umawiającego się Państwa, na którego terytorium znajduje się pracodawca.
2. Osoba, która wykonuje pracę na pokładzie statku morskiego pływającego pod banderą Umawiającego się Państwa, w odniesieniu do jej zatrudnienia lub działalności na własny rachunek, podlega wyłącznie:
 - (a) w przypadkach, w których osoba ta jest pracownikiem, ustawodawstwu Umawiającego się Państwa, na którego terytorium znajduje się pracodawca;
oraz
 - (b) w przypadkach, w których osoba ta prowadzi działalność na własny rachunek, ustawodawstwu Umawiającego się Państwa, na którego terytorium osoba ta zamieszkuje.

Artykuł 9

Członkowie misji dyplomatycznych, członkowie urzędów konsularnych i urzędnicy służby cywilnej

1. Umowa niniejsza nie ma wpływu na postanowienia Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z dnia 18 kwietnia 1961 roku oraz Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z dnia 24 kwietnia 1963 roku.

2. Z zastrzeżeniem postanowień ustępu 1 niniejszego artykułu, jeżeli urzędnik służby cywilnej Umawiającego się Państwa lub osoba traktowana na równi z nim przez ustawodawstwo tego Umawiającego się Państwa jest wysłana do pracy na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa, to osoba ta podlega wyłącznie ustawodawstwu pierwszego Umawiającego się Państwa, tak jakby pracowała na terytorium pierwszego Umawiającego się Państwa.

Artykuł 10

Wyjątki od artykułu 6-8 i artykułu 9 ustęp 2

Właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe obu Umawiających się Państw mogą uzgodnić wyjątek od postanowień artykułów 6-8 i artykułu 9 ustęp 2 w interesie określonych osób lub kategorii osób, pod warunkiem, że takie osoby lub kategorie osób podlegają ustawodawstwu jednego z Umawiających się Państw oraz że takie osoby lub kategorie osób zgadzają się na podleganie wyłącznie ustawodawstwu tego Umawiającego się Państwa.

Artykuł 11

Małżonek i dzieci

1. Jeśli dana osoba wykonuje pracę na terytorium Japonii i podlega wyłącznie ustawodawstwu Rzeczypospolitej Polskiej zgodnie z postanowieniami artykułu 7, artykułu 9 ustęp 2 lub artykułu 10, małżonek lub dzieci towarzyszące tej osobie są zwolnieni z ustawodawstwa Japonii dotyczącego japońskiego systemu emerytalno-rentowego określonego w postanowieniach artykułu 2 ustęp 1 punkt (a) (i), pod warunkiem że spełnione są wymogi określone w ustawodawstwie Japonii dotyczące wykonywania umów o zabezpieczeniu społecznym.
2. Postanowienia ustępu 1 niniejszego artykułu nie mają zastosowania, jeżeli małżonek lub dzieci wnoszą o objęcie ich ustawodawstwem Japonii.

Artykuł 12

Obowiązkowe ubezpieczenie

Postanowienia artykułów 6-8, artykułu 9 ustęp 2 oraz artykułu 11 mają zastosowanie wyłącznie do obowiązkowego ubezpieczenia zgodnie z ustawodawstwem każdego Umawiającego się Państwa.

CZĘŚĆ III

POSTANOWIENIA DOTYCZĄCE ŚWIADCZEŃ

Rozdział 1

Postanowienia wspólne

Artykuł 13

Sumowanie

Jeżeli ustawodawstwo Umawiającego się Państwa wymaga pewnych okresów ubezpieczenia zgodnie z ustawodawstwem Umawiającego się Państwa w celu ustalenia prawa do świadczeń, a dana osoba nie posiada wystarczających okresów ubezpieczenia, aby spełnić ten wymóg, instytucja właściwa tego Umawiającego się Państwa uwzględnia okresy przebyte zgodnie z ustawodawstwem drugiego Umawiającego się Państwa, o ile nie pokrywają się one z okresami ubezpieczenia przebytymi zgodnie z ustawodawstwem pierwszego Umawiającego się Państwa.

Rozdział 2

Postanowienia dotyczące Japonii

Artykuł 14

Postanowienia szczególne dotyczące sumowania

1. Okres ubezpieczenia określony w postanowieniach artykułu 1 ustęp 1 punkt (f) nie obejmuje okresu, który jest uwzględniany w celu ustalenia prawa do świadczeń zgodnie z ustawodawstwem Japonii, na podstawie innych umów o zabezpieczeniu społecznym porównywalnych z niniejszą Umową.
2. Postanowienia artykułu 13 nie mają zastosowania do płatności ryczałtowych zgodnie z japońskim systemem emerytalno-rentowym, określonym w postanowieniach artykułu 2 ustęp 1 punkt (a) z tytułu śmierci lub wycofania się z systemu.
3. Stosując postanowienia artykułu 13:
 - (a) okresy ubezpieczenia przebyte zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej są uwzględniane jako okresy ubezpieczenia przebyte zgodnie z Pracowniczym Ubezpieczeniem Emerytalno-Rentowym oraz jako odpowiadające im okresy ubezpieczenia w ramach Emerytury lub Renty Narodowej, oraz
 - (b) okresy ubezpieczenia uznawane zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej za następujące okresy, są uwzględniane jako okres równoważnej pracy zgodnie z Pracowniczym Ubezpieczeniem Emerytalno-Rentowym:

- (i) okres, w którym dana osoba wykonuje stałą pracę pod ziemią w kopalni; oraz
 - (ii) okres, w którym dana osoba pracuje jako pracownik na pokładzie statku morskiego.
4. Postanowienia artykułu 4 nie mają wpływu na postanowienia dotyczące okresów uzupełniających dla obywateli Japonii na podstawie miejsca zamieszkania poza terytorium Japonii, zgodnie z ustawodawstwem Japonii.

Artykuł 15

Postanowienia szczególne dotyczące świadczeń z tytułu niepełnosprawności i rent rodzinnych

1. Jeżeli ustawodawstwo Japonii wymaga do ustalenia prawa do świadczeń z tytułu niepełnosprawności lub rent rodzinnych (z wyjątkiem płatności ryczałtowych z japońskich systemów emerytalno-rentowych określonych w postanowieniach artykułu 2 ustęp 1 punkt (a) z tytułu śmierci), aby data pierwszego badania lekarskiego lub zgonu mieściła się w określonych okresach ubezpieczenia, wymóg ten uważa się za spełniony dla celów ustalenia prawa do tych świadczeń, jeżeli data ta mieści się w okresach ubezpieczenia przebytych zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Jeżeli prawo do świadczeń z tytułu niepełnosprawności lub rent rodzinnych (z wyjątkiem płatności ryczałtowych z japońskich systemów emerytalno-rentowych określonych w postanowieniach artykułu 2 ustęp 1 punkt (a) z tytułu śmierci) w ramach Emerytury lub Renty Narodowej jest ustalane bez stosowania postanowień ustępu 1 niniejszego artykułu, postanowienia ustępu 1 niniejszego artykułu nie mają zastosowania do celów ustalenia prawa do świadczeń z tytułu niepełnosprawności lub rent rodzinnych (z wyjątkiem płatności ryczałtowych z japońskich systemów emerytalno-rentowych określonych w postanowieniu artykułu 2 ustęp 1 punkt (a) z tytułu śmierci) na podstawie tego samego zdarzenia ubezpieczeniowego z Pracowniczego Ubezpieczenia Emerytalno-Rentowego.
3. Postanowienia artykułu 5 ustęp 1 nie mają wpływu na postanowienia ustawodawstwa Japonii, które wymagają, aby osoba, która ukończyła 60 lat, ale nie ukończyła 65 lat w dniu pierwszego badania lekarskiego lub zgonu, zamieszkiwała na terytorium Japonii w celu nabycia prawa do podstawowej renty inwalidzkiej lub podstawowej renty rodzinnej.

Artykuł 16

Obliczanie wysokości świadczeń

1. Jeżeli prawo do japońskiego świadczenia zostało ustalone na podstawie postanowień artykułu 13 lub artykułu 15 ustęp 1, właściwa instytucja Japonii oblicza kwotę tego świadczenia zgodnie z ustawodawstwem Japonii, z zastrzeżeniem postanowień ustępów 2-4 niniejszego artykułu.
2. W odniesieniu do podstawowej renty inwalidzkiej i innych świadczeń, których wysokość jest kwotą stałą przyznawaną niezależnie od okresu ubezpieczenia, jeżeli spełnione są warunki do uzyskania tych świadczeń na podstawie postanowień artykułu 13 lub artykułu 15 ustęp 1, należną kwotę oblicza się według proporcji sumy okresów składkowych i okresów zwolnionych od opłacania składek zgodnie z systemem emerytalno-rentowym, z którego świadczenia te będą wypłacane, do sumy tych okresów składkowych, okresów zwolnionych od opłacania składek oraz okresów podlegania ubezpieczeniu zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej.
3. W odniesieniu do świadczeń z tytułu niepełnosprawności i rent rodzinnych z Pracowniczego Ubezpieczenia Emerytalno-Rentowego, o ile kwota świadczeń, które mają zostać przyznane, jest obliczana na podstawie szczególnego okresu określonego przez ustawodawstwo Japonii, gdy okresy ubezpieczenia z Pracowniczego Ubezpieczenia Emerytalno-Rentowego są krótsze niż ten szczególny okres, jeżeli warunki otrzymania takich świadczeń są spełnione na podstawie postanowień artykułu 13 lub artykułu 15 ustęp 1, należną kwotę oblicza się według proporcji okresów podlegania Pracowniczemu Ubezpieczeniu Emerytalno-Rentowemu do sumy okresów podlegania Pracowniczemu Ubezpieczeniu Emerytalno-Rentowemu i okresów podlegania ustawodawstwu Rzeczypospolitej Polskiej. Jednakże, jeśli suma okresów ubezpieczenia przekracza ten szczególny okres, suma okresów ubezpieczenia jest uznawana za równą temu szczególnemu okresowi.
4. W odniesieniu do dodatkowej emerytury lub renty dla małżonków, która jest uwzględniona w Emeryturze Pracowniczej oraz wszelkich innych świadczeń, które mogą zostać przyznane w formie zryczałtowanej kwoty w przypadkach, gdy okresy podlegania Pracowniczemu Ubezpieczeniu Emerytalno-Rentowemu są równe lub przekraczają szczególny okres ustalony przez ustawodawstwo Japonii, jeżeli warunki dotyczące otrzymywania takich świadczeń są spełnione na mocy postanowień artykułu 13, należną kwotę oblicza się według proporcji okresów podlegania Pracowniczemu Ubezpieczeniu Emerytalno-Rentowemu do tego szczególnego okresu.

Rozdział 3

Postanowienia dotyczące Rzeczypospolitej Polskiej

Artykuł 17

Równe traktowanie faktów i zdarzeń

Właściwe instytucje Rzeczypospolitej Polskiej uwzględniają fakty i zdarzenia mające wpływ na nabycie, zawieszenie lub wysokość emerytury lub renty, które zaistniały na terytorium Japonii, tak jakby zaistniały na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 18

Okresy ubezpieczenia krótsze niż 12 miesięcy

Jeżeli okresy ubezpieczenia przebyte zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej są krótsze niż 12 miesięcy i nie skutkują prawem do emerytury lub renty, instytucja właściwa Rzeczypospolitej Polskiej nie stosuje postanowień artykułu 13 i nie przyznaje świadczenia.

Artykuł 19

Emerytury i renty bez sumowania okresów ubezpieczenia

Jeżeli dana osoba spełnia warunki niezbędne do nabycia prawa do emerytury lub renty zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej bez uwzględnienia okresów ubezpieczenia przebytych zgodnie z ustawodawstwem Japonii, właściwa instytucja Rzeczypospolitej Polskiej ustala prawo do emerytury lub renty i oblicza jej wysokość wyłącznie na podstawie okresów ubezpieczenia przebytych zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 20

Emerytury i renty z sumowaniem okresów ubezpieczenia

1. Jeżeli zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej prawo do emerytury lub renty jest ustalane po zastosowaniu postanowień artykułu 13, właściwa instytucja Rzeczypospolitej Polskiej ustala wysokość emerytury lub renty w następujący sposób:
 - (a) oblicza teoretyczną kwotę emerytury lub renty, do której świadczeniobiorca byłby uprawniony, gdyby wszystkie okresy ubezpieczenia zostały przebyte zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej; oraz
 - (b) na podstawie teoretycznej kwoty, o której mowa w postanowieniach punktu (a), ustala rzeczywistą wysokość emerytury lub renty w oparciu o proporcję okresów ubezpieczenia przebytych zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej do sumy wszystkich przebytych okresów ubezpieczenia.

2. Przy ustalaniu podstawy wymiaru emerytury lub renty, właściwa instytucja Rzeczypospolitej Polskiej uwzględnia wyłącznie wynagrodzenie otrzymywane zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej oraz składki odprowadzone zgodnie z tym ustawodawstwem.
3. Prawo do jednorazowego odszkodowania oraz renty z tytułu niezdolności do pracy z tytułu wypadku przy pracy i choroby zawodowej zgodnie z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej ustala się tylko wówczas, gdy dana osoba podlegała ustawodawstwu Rzeczypospolitej Polskiej w chwili wypadku przy pracy lub w chwili zachorowania na chorobę zawodową.
4. Jeżeli ustawodawstwo Rzeczypospolitej Polskiej uzależnia nabycie prawa do emerytury lub renty od przebycia okresów ubezpieczenia w określonym zawodzie lub zatrudnieniu podlegającym temu ustawodawstwu, wówczas przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty sumuje się odpowiednie okresy ubezpieczenia spełnione w tym zawodzie lub zatrudnieniu zgodnie z ustawodawstwem Japonii.
5. Jeżeli po uwzględnieniu okresów ubezpieczenia, o których mowa w postanowieniach artykułu 13, dana osoba nie nabywa prawa do emerytury lub renty, właściwa instytucja Rzeczypospolitej Polskiej uwzględnia okresy ubezpieczenia przebyte w państwie trzecim, z którym zarówno Rzeczpospolita Polska, jak i Japonia zawarły umowę przewidującą sumowanie okresów ubezpieczenia.

CZĘŚĆ IV

POSTANOWIENIA RÓŻNE

Artykuł 21

Zadania właściwych władz

Właściwe władze obu Umawiających się Państw:

- (a) wspólnie ustanawiają porozumienie administracyjne, które określa środki niezbędne do stosowania niniejszej Umowy;
- (b) wyznaczają właściwe instytucje i instytucje łącznikowe do stosowania niniejszej Umowy; w odniesieniu do Japonii instytucje łącznikowe są wyznaczane spośród właściwych instytucji; oraz
- (c) bezzwłocznie przekazują sobie nawzajem wszelkie informacje o zmianach w ich ustawodawstwie w zakresie, w jakim zmiany te mają wpływ na stosowanie niniejszej Umowy.

Artykuł 22

Wzajemna pomoc

1. Właściwe władze, właściwe instytucje oraz instytucje łącznikowe obu Umawiających się Państw, w zakresie swoich odpowiednich uprawnień, zapewnią wszelką pomoc niezbędną do stosowania niniejszej Umowy. Pomoc ta jest udzielana bezpłatnie.
2. Dokumenty lub zaświadczenia wydane przez właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe jednego z Umawiających się Państw są uznawane przez właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe drugiego Umawiającego się Państwa.

Artykuł 23

Ochrona danych

1. Właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe każdego Umawiającego się Państwa przekazują, zgodnie z obowiązującymi ustawami i rozporządzeniami, dane osobowe zebrane zgodnie z ustawodawstwem tego Umawiającego się Państwa właściwym władzom, właściwym instytucjom lub instytucjom łącznikowym drugiego Umawiającego się Państwa, o ile takie dane są niezbędne do stosowania niniejszej Umowy.
2. Właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe Umawiającego się Państwa mogą, na wniosek właściwych władz, właściwych instytucji lub instytucji łącznikowych drugiego Umawiającego się Państwa, przekazywać, zgodnie z obowiązującymi ustawami i rozporządzeniami, dane osobowe zebrane zgodnie z ustawodawstwem pierwszego Umawiającego się Państwa, właściwym władzom, właściwym instytucjom lub instytucjom łącznikowym drugiego Umawiającego się Państwa, o ile takie dane są niezbędne do stosowania ustawodawstwa tego drugiego Umawiającego się Państwa.
3. W odniesieniu do przekazywania danych zgodnie z postanowieniami ustępów 1 i 2 niniejszego artykułu, dane osobowe są chronione zgodnie z obowiązującymi ustawami i rozporządzeniami każdego Umawiającego się Państwa oraz zgodnie z następującymi postanowieniami:
 - (a) właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe przekazujące dane oraz właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe otrzymujące dane skutecznie chronią dane osobowe, w szczególności przed utratą, nieuprawnionym dostępem, nieuprawnioną modyfikacją i nieuprawnionym ujawnieniem;

- (b) właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe przekazujące dane oraz właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe otrzymujące dane rejestrują przyczynę, treść oraz datę przekazania i otrzymania danych osobowych;
- (c) przekazywane dane osobowe mogą być wykorzystywane przez otrzymujące je właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe wyłącznie w granicach przewidzianych w postanowieniach ustępów 1 lub 2 niniejszego artykułu, chyba że ich wykorzystanie do innych celów jest obowiązkowe na mocy obowiązujących ustaw i rozporządzeń Umawiającego się Państwa otrzymującego dane;
- (d) w indywidualnych przypadkach właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe otrzymujące dane, na wniosek właściwych władz, właściwych instytucji lub instytucji łącznikowych przekazujących dane, informują te właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe o wykorzystaniu przekazanych danych osobowych i uzyskanych wynikach takiego przekazania danych;
- (e) właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe przekazujące dane zapewniają, aby przekazywane dane były prawidłowe i ograniczone do zakresu niezbędnego do celów ich przekazania. Jeżeli okaże się, że przekazano nieprawidłowe dane lub dane, których przekazanie jest niezgodne z ustawami i rozporządzeniami Umawiającego się Państwa przekazującego dane, właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe przekazujące dane niezwłocznie powiadamiają właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe otrzymujące dane o tym fakcie. W takim przypadku właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe przyjmujące dane niezwłocznie poprawią lub usuną takie dane;
- (f) przekazane dane osobowe są usuwane przez otrzymujące je właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe zgodnie z obowiązującymi ustawami i rozporządzeniami Umawiającego się Państwa otrzymującego dane, jeżeli nie są one już potrzebne do celów, dla których zostały przekazane;
- (g) właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe przekazujące dane oraz właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe otrzymujące dane zapewniają, zgodnie z mającymi zastosowanie ustawami i rozporządzeniami, aby zainteresowana osoba została poinformowana o:
 - (i) przekazanych danych osobowych takiej osoby,
 - (ii) celu, podstawie prawnej i okresie wykorzystywania tych danych osobowych, oraz
 - (iii) odbiorcy tych danych osobowych;

- (h) na wniosek zainteresowanej osoby:
- (i) właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe otrzymujące dane, zgodnie z obowiązującymi ustawami i rozporządzeniami Umawiającego się Państwa otrzymującego dane, zawieszają korzystanie lub ograniczają przetwarzanie danych przetwarzanych niezgodnie z prawem lub usuwają takie dane i niezwłocznie informują właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe przekazujące dane o takim zawieszeniu, ograniczeniu lub usunięciu, oraz
 - (ii) właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe przekazujące dane korygują niedokładne dane przetwarzane przez właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe przekazujące dane i niezwłocznie informują właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe otrzymujące dane o takiej korekcie;
 - (i) w przypadku naruszenia praw związanych z ochroną danych osobowych zachęca się właściwe władze, właściwe instytucje lub instytucje łącznikowe do wzajemnego informowania się o naruszeniu, które ich zdaniem może powodować wysokie ryzyko naruszenia praw zainteresowanej osoby oraz do podjęcia, zgodnie z obowiązującymi ustawami i rozporządzeniami każdego Umawiającego się Państwa, środków w celu zapobieżenia skutkom naruszenia i zapewnienia wykonywania praw zainteresowanej osoby; oraz
 - (j) każde Umawiające się Państwo zapewnia, zgodnie ze swoimi właściwymi ustawami i rozporządzeniami, aby osoba zainteresowana miała prawo do złożenia skutecznej skargi do odpowiedniej instytucji lub sądu w tym Umawiającym się Państwie, w którym doszło do naruszenia prawa do ochrony danych oraz aby osoba zainteresowana miała możliwość skorzystania ze skutecznego środka odwoławczego.

Artykuł 24

Oplaty lub prowizje i uwierzytelnianie

1. W zakresie, w jakim ustawodawstwo oraz inne obowiązujące ustawy i rozporządzenia Umawiającego się Państwa, zawierają postanowienia dotyczące zwolnienia lub obniżenia opłat administracyjnych lub konsularnych za wnioski, zaświadczenia lub wszelkie inne dokumenty składane zgodnie z ustawodawstwem tego Umawiającego się Państwa, postanowienia te mają również zastosowanie do dokumentów składanych w celu stosowania niniejszej Umowy i ustawodawstwa drugiego Umawiającego się Państwa.

2. Wnioski, zaświadczenia lub wszelkie inne dokumenty, które są przedstawiane dla celów niniejszej Umowy i ustawodawstwa Umawiającego się Państwa, nie wymagają uwierzytelnienia lub innej podobnej formalności przez władze dyplomatyczne lub konsularne.

Artykuł 25

Komunikacja i używane języki

1. Do stosowania niniejszej Umowy właściwe władze, właściwe instytucje i instytucje łącznikowe obu Umawiających się Państw mogą porozumiewać się bezpośrednio w języku, japońskim, polskim lub angielskim między sobą oraz z każdą zainteresowaną osobą, niezależnie od jej miejsca zamieszkania.
2. Właściwe władze, właściwe instytucje i instytucje łącznikowe Umawiającego się Państwa nie mogą odrzucać wniosków, zaświadczeń ani żadnych innych dokumentów, które zostały do nich skierowane, tylko na tej podstawie, że dokumenty te zostały sporządzone w języku japońskim, polskim lub angielskim.

Artykuł 26

Składanie dokumentów

1. Jeżeli pisemny wniosek o świadczenia, odwołanie lub jakiegokolwiek inne oświadczenie, w tym dokumentacja dowodowa taka jak dokumentacja medyczna, wydane zgodnie z ustawodawstwem Umawiającego się Państwa zostaną przedłożone właściwej władzy, właściwej instytucji lub instytucji łącznikowej drugiego Umawiającego się Państwa, która jest właściwa do przyjmowania podobnych wniosków, odwołań lub oświadczeń zgodnie z ustawodawstwem tego drugiego Umawiającego się Państwa, to wniosek o świadczenia, odwołanie lub oświadczenie uważa się za złożone w tym samym dniu właściwej władzy, właściwej instytucji lub instytucji łącznikowej pierwszego Umawiającego się Państwa.
2. Właściwa władza, właściwa instytucja lub instytucja łącznikowa Umawiającego się Państwa niezwłocznie przesyła właściwej władzy, właściwej instytucji lub instytucji łącznikowej drugiego Umawiającego się Państwa wniosek o świadczenia, odwołanie lub każde inne oświadczenie, w tym dokumenty dowodowe takie jak dokumentacja medyczna, złożone zgodnie z postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu.

Artykuł 27

Elektroniczne przesyłanie danych

Na podstawie zgody obu Umawiających się Państw informacje i dokumenty niezbędne do stosowania niniejszej Umowy mogą być przekazywane między właściwymi władzami, właściwymi instytucjami oraz instytucjami łącznikowymi przy użyciu środków elektromagnetycznych. W takim przypadku będą one uznawane za równoważne z informacjami i dokumentami w formie papierowej i nie będą wymagały dodatkowej autoryzacji.

Artykuł 28

Wypłata świadczeń

1. Właściwe instytucje Umawiającego się Państwa wypłacają świadczenia pieniężne na podstawie niniejszej Umowy bezpośrednio osobom uprawnionym, które zamieszkują na terytorium drugiego Umawiającego się Państwa, w walucie jednego z Umawiających się Państw lub w jakiegokolwiek innej walucie wymiennej.
2. W przypadku wprowadzenia przez którekolwiek z Umawiających się Państw przepisów ograniczających wymianę walut lub przekazy pieniężne, Umawiające się Państwa niezwłocznie skonsultują się w sprawie środków niezbędnych do zapewnienia wypłaty świadczeń przez to Umawiające się Państwo zgodnie z niniejszą Umową.

Artykuł 29

Rozstrzygnięcie sporów

Wszelkie spory dotyczące interpretacji lub stosowania niniejszej Umowy będą rozstrzygane w drodze konsultacji między Umawiającymi się Państwami.

CZĘŚĆ V

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE

Artykuł 30

Przepisy przejściowe

1. Umowa niniejsza nie przyznaje żadnych praw do świadczeń za jakiegokolwiek okres poprzedzający wejście w życie niniejszej Umowy.
2. W celu stosowania niniejszej Umowy uwzględnia się okresy ubezpieczenia przebyte przed wejściem w życie niniejszej Umowy, jak również inne istotne z prawnego punktu widzenia zdarzenia, które miały miejsce przed jej wejściem w życie.

3. Decyzje wydane przed wejściem w życie niniejszej Umowy nie mają wpływu na prawa, które mają zostać ustanowione zgodnie z niniejszą Umową.
4. Na wniosek zainteresowanej osoby kwota świadczeń przyznanych przed datą wejścia w życie niniejszej Umowy jest ponownie ustalana zgodnie z postanowieniami niniejszej Umowy, jeżeli zmiana tej kwoty wynika wyłącznie z postanowień niniejszej Umowy.
5. Stosowanie niniejszej Umowy nie powoduje zmniejszenia kwoty świadczeń, do których prawo zostało ustalone przed wejściem w życie niniejszej Umowy.
6. Do stosowania postanowień artykułu 7 ustęp 1 lub 3, w przypadku osoby, która pracowała na terytorium Umawiającego się Państwa przed wejściem w życie niniejszej Umowy, okres oddelegowania lub działalności na własny rachunek, o którym mowa w postanowieniach artykułu 7 ustęp 1 lub 3, uznaje się za rozpoczęty w dniu wejścia w życie niniejszej Umowy.

Artykuł 31

Wejście w życie

Każde Umawiające się Państwo przesyła w drodze dyplomatycznej drugiemu Umawiającemu się Państwu notę potwierdzającą, że jego procedury konstytucyjne niezbędne do wejścia w życie niniejszej Umowy zostały zakończone. Umowa niniejsza wejdzie w życie pierwszego dnia trzeciego miesiąca następującego po dacie otrzymania późniejszej z not.

Artykuł 32

Okres obowiązywania i wypowiedzenie Umowy

1. Umowa niniejsza pozostaje w mocy na czas nieokreślony. Każde z Umawiających się Państw może przekazać drugiemu Umawiającemu się Państwu, w drodze dyplomatycznej, notę o wypowiedzeniu niniejszej Umowy. W takim przypadku Umowa niniejsza pozostanie w mocy do ostatniego dnia dwunastego miesiąca następującego po miesiącu, w którym nota o wypowiedzeniu została doręczona.
2. Jeżeli niniejsza Umowa zostanie wypowiedziana zgodnie z postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu, prawa dotyczące uprawnień i płatności świadczeń nabytych na mocy niniejszej Umowy zostają zachowane.

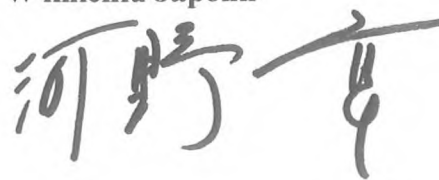
NA DOWÓD CZEGO niżej podpisani, należycie do tego upoważnieni, podpisali niniejszą Umowę.

Sporządzono w Tokio, dnia 15 kwietnia 2026 roku, w dwóch egzemplarzach, każdy w językach polskim, japońskim i angielskim, przy czym wszystkie teksty są jednakowo autentyczne. W przypadku różnic interpretacyjnych tekst w języku angielskim uważany będzie za rozstrzygający.

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

W imieniu Japonii

Stwierdzam zgodność
fotokopii z oryginałem/~~odpisem~~

Warszawa, dnia 5.05.2026 r.

Juchniewicz

Juliusz Juchniewicz
Zastępca Dyrektora
DEPARTAMENT PRAWNO-TRAKTATOWY